

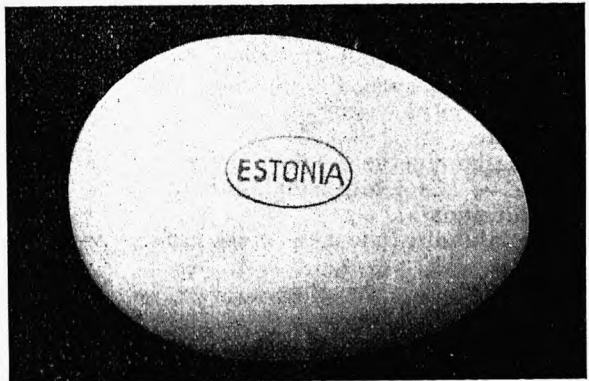
MAATÖÖLISTE JA VÄIKEMAAPIDAJATE KOJA TEATAJA

Nr. 5 (34)

Mai 1940

IV aastakäik

SISU: Töötavale emale rohkem tähelepanu. — A. V.: Palgakaitse põllumajanduses. — Palju on talundeis palgalisi ja palju töötavaid perekonnaliikmeid. — G. Abel: Küttematerjali soetamisele varakult! — A. Prima: Lootusi 1940. aastaks aianduses. — K. Hinn: Mida võtta ette külmast kahjustatud viljapuuadadega. — Mag. agr. A. Ratt: Seemnekasvatuse võimalusi väiketeludes (järg). — Koja märgukiri sakslaste maade küsimuses. — Taotlusi väikemaapidajate ja maatöölise kutseühingulise tegevuse jätkamiseks. — Väikemaapidajate ühingute kavatsusi eeloleval suvel. — J. R.: Riigikohtu seletusi põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise alalt. — Koja tegevusest. — Sotsiaalküsimusi. — Naine ja kodu: A. Aluri: Hoidke talirõivaid koide eest ● Söögem kevadel rohelist. — Põllumajanduse töömait: J. Utno: Kanapojad peavad saama valkaineid ● Kartuli harimisest ● Soovitavate köögiviljade sortimendid. — Nõuandenurk. — Välismait.

Kanamuna

**annab suurepärasest
sissetulekut**

Suurendage kanakarja!

VÖIDUPÜHA PÜHITSEMISE EELTÖÖD KÄIMAS

Võidupüha on meie rahvuspüha, kus mälestame kõiki eestlaste võitlusi ja võite. Selle päeva kaudu tähistab kogu Eesti rahvas oma sugupõlvede rahvuslike püüete täidminekut ja kinnitab oma usku Eesti võimsasse elutahtesse, mis kindlustab talle vaba ja sõltumatu tuleviku.

Seitsmenda Võidupüha eeltööd on juba täies hoos. Võidupüha pühitsemise üldjuhtimist teostab nagu ennegi Kaitseliit, kes selle üldrahvusliku ürituse läbiviimiseks kutsub pidevale koostööle kõiki ülemaalisi ja kohalikke organisatsioone, kõiki rahvakihte maa¹ ja linnas. Vastavasse keskkomiteesse kuulub teiste hulgas ka meie Koja esindus.

Siinkohal paneme kõigile maatöölisele ja väikemaapidajaile südamele aidata täie jõu ja innuga kaasa Võidupüha pühitsemisele kohapeal. Sest Võidupüha on kogu Eesti rahva püha. Ta peab aitama süvendada meie rahvustunnet, kõikide kihtide üheväärsuse ja ühtekuuluvuse tunnet, eriti praegustel erakordsetel silmapilkudel.

KOJA TÄISKOGU

astub järjekorraliseks koosolekuks kokku reedel, 17. mail s. a. kell 11 homm. Koosolek peetakse Tallinnas, Börsihoones, Pikk tän. 17, järgmise päevakorraga:

1. Avamine,
2. Sotsiaalkindlustuse laiendamisest maale — kõneleb Sotsiaalministeeriumi esindaja,
3. Väiketalundite päevaküsimusi erakordsel ajal,
4. Koja 1939/40. a. aruanne,
5. Koja 1940/41. a. töökava,
6. Koja 1940/41. a. eelarve ja
7. Läbirääkimisi.

See on Koja uue koosseisu teine kokkutulek, sest teatavasti esimese koosoleku pidas täiskogu k. a. veebruarikuul.

TÄHELEPANEMISEKS

Väikemaapidajad, kes võetud ergutusrahasaajat² nimestikku noorte viljapuude istutamise alal, kuid kes tänavu ei saa erakordsete olude tõttu istutustööd teostada, jäetakse Koja büroole saadetud sellekohase teate põhjal edasi mainitud nimestikku. Sellest edasijätmisest kirjalikult enam igale üksikule väikemaapidajale ei teatata.

TÄNAVU EESTISSE 2030 VÄLISTÖÖLIST

Kogusummas on tänavu tellitud põllutöödele 2030 välistöölist. Neist on 1980 üksiköölist ja 50 perekonnaga inimest. Perekonnaga tööliste vähene arv on tingitud sellest, et taludes puuduvad tööliiskorterid. Üldse on välistöölisi tänavu tellitud umbes poole vähem kui läinud aastal, ehkki tellimiste vastuvõtmise aega pikendati.

Seekord tuuakse võõrtöölised Leedust. Neist on 1100 meest ja üle 900 naise. Esimene ešelon — umbes 600 inimest — on juba kohal, teised tulevad käesoleva kuu jooksul. Seega jõuavad siia alles külvitööde lõpul.

Olgugi et töölisel tuuakse Leedust, olevat ajakirjanduse teatel nende hulgas pärisleedulasi süiski võrdlemisi vähe. Enamik on poolakad, kes pärit kas Leedu külge langenud Vilno piirkonnast või sõjapõgenikud. Seekord olevat Põllutöökojal õnnestunud tööliiskaadri hulka palgata rohkesti ka kõrgema haridusega rahvast, isegi arste, advokaate, elektrotehnikuid, insenere, keemikuid, agronome, üliõpilasi, loomaarste jne. Ka endisi poola mõisnikke ja kõrgemaid ohvitseri läheb nüüd meie taludesse. Ühel Viljandimaa uuel sulasmehel olnud Poolas käes koguni 8000-hektaariline mõisa ja sõitnud isiklikul lennukil. Paljud uutest töölistest asuvad põllutööle küll esimest korda elus, kuid pikapeale loodetakse sellestki raskusest üle saada. Ühte riigimõisa Pärnumaal siirdus teiste hulgas isegi üks filosoofia doktor, kellel 6 keelt suus, — riigimõisa valitseja oli — nagu lehtedest võis tähele panna — oma uuest moonamehest päris vaimustunud, sest nüüd olevat mõisas ka üks haritud inimene.

Põllutöökoja ja Leedu siseministeeriumi vahel sõlmitud kokkuleppe järgi maksetakse Leedu kodanikele peale ülespidamise 27—32 kr. kuus. Need töölisel aga, kes ei oska põllutöid, nagu künda, niita, lehma lüpsa jne., saavad teissuguse palga.

Miks tänavu välistöölisi vähem tuuakse kui endistel aastatel, selle põhjuseks olevat asjaolu, et taludesse võis palgata rohkel arvul tööjõudu Petserimaalt ja Narva-tagustest valdadest. Petserimaalt värvati umbes 1600 põllutöölist, neist Irboska konvendist üksi 1500 inimest. Petserimaalt olevat saada veelgi üle 200 tööliste. Hea tahtmise ja korralduse juures oleks ehk Petserimaalt saanud põllutöid tundvaid töökäsi veel rohkemgi, isegi niipalju, et oleks jäänud ära kulu ning vaev väismaalt tööjõu sissetoomisel.

MAATÖÖLISTE JA VÄIKEMAAPIDAJATE KOJA TEATAJA

ILMUB KORD KUUS

Väljaandja: Maatöölaliste ja Väikemaapidajate Koda.

TELLIMISHIND:	TOIMETUS JA TALITUS:	KUULUTUSTE HIND:
Aastas Kr. 1.20	Tallinnas, Vene tn. 13—3, telefon 462-15, avatud	1 lhk. Kr. 30.—
6 kuu peale „ —.70	igal tööpäeval kella 8—3 p. l.	$\frac{1}{2}$ „ „ 15.—
3 „ „ „ —.40	Posti jooksev arve 699.	$\frac{1}{4}$ „ „ 7.50
Üksiknumber „ —.15	Vastutav toimetaja Gustav Abel	$\frac{1}{8}$ „ „ 3.75

Töötavale emale rohkem tähelepanu

Äsja me pühitsesime emadepäeva. See on väärikas austusavaldus emadele. Aasta-aastalt süvenedes on too algatus kujunenud ülemaalisteks pidupäevaks, kus tuletakse meelde ema, seda suure vaeva nägijat, kõigi raskuste kandjat.

Seda ilusat algatust on seni peamiselt kandnud ja elustanud seltskondlikud organisatsioonid, eeskätt aga koolid ja koolinoorus. Loomulikult on neil vähe võimalusi, just majanduslikke võimalusi, teha ka midagi tõhusamat ja kestvamat emade heaks. Neil on küll tänusõnu, neil on südamesoojust, nad ehivad emade rinda kevadelilledega, kuid palju kaugemale ka nende jõud ei küüni. Riik ja kogukonnad — just need, kelle käes majanduslike võimaluste kotisuu — just need on seni piirdunud ainult moraalse kaasabiga või siis ainult õige väheste toetustega.

Kui aga veidi ringi vaadata, missuguses olukorras on suur osa neist, keda emadepäeval austame, siis selgub, et need väikesed kangelased — emad, lastesünnitajad, perekonnakandjad — vajaksid tõsiselt ka midagi muud peale sõnalise austuse. Eriti töötav osa neist. Ja palju siis on neid naisi, kes ei peaks olude sunnil peale oma igapäevaste koduste toimetuste ja murede rahmima hommikust õhtuni, päevast päeva, kuust kuusse, aastast aastasse ja noorusest raugaeni rasket tööd. Kui palju emadest pole meil seesuguste raskuste tõttu varisenud enneaegselt hauda või kahjustanud oma tervise või sünnitanud ebaterveid lapsi. Vahest ainust üks osa, ja võrdlemisi väike osa naistest, võib lubada endile puhkust ja kergemat elu, — kuid emasid on kahjuks nende hulgas liiga vähe.

See, mida me emad ja kogu me rahvas vajaks, on ajakõrgusel seisev emadekaitse, laste abiraha, lastekaitse ja senisest paremad tervishoiuolud. Meie ei saa eitada, et kõnesolevais küsimusis poleks omariikluse kestel nii mõndagi tehtud, — on soetatud haiglaid, on korraldatud tervishoiuala maal, on asutatud lastenõuandlaid jne., kuid kui meenutame, millises võimatus ja teatavas mõttes isegi ebainimlikus olukorras olime oma riigi algupäevil 22 a. tagasi, siis oleks võinud me pingutused ja me tähelepanu kõigil neil aladel olla märksa tugevam kui see on ilmnunud senise arengu juures ja teha oleks ka siis veel palju. Võtame kas või emade ja lastekaitse seaduse väljatöötamise küsimuse. Kui palju sellest on kõneldud, kui palju sellest on kirjutatud ja kui mitu korda seda on lubatudki, — kuid seadust, elavat normistikki, mis parandaks olusid, viiks elu edasi, kergendaks eriti töötava naise ja lasterikka perekonna elu, ja seda kõigepealt maal, kus elab ikkagi $\frac{2}{3}$ kogu meie rahvast, — ei ole pandud kehtima siiani. Öeldakse ja, meil on ju selleks lastekaitsefond, kuid mis tähendab väheste võimalustega laegas, kui tarvidus tema abi järgi on suur ja kui puuduvad juhtmed, kust kaudu voolaks fondi uusi resursse. Või kus on kaitse ja kergendused sellekski puhuks, kui töölisnaine maal, kes koos teistega peab täisaja olema põllul, ruttab näiteks söögivahedeks sunduslikku lüpsi, sealt vaid mõneks hetkeks koju, et anda, õigemini visata perele ette süüa — ei tal ole aega õiget toitu valmistada, vaid söögu igauks kuidas tahes — või kes aitaks kanda töötava ema muresid, kui mudilasi on tuba täis, — lasteabiraha

maal ju ei ole, lasteaedugi, kuhu lapsed tööle minnes saata, on veel liiga hõredalt.

Loomulikult ei ole kellelgi nõiavitsa, mis kaotaks puudused ja hädad ühe korraga. Seda ei tohiks keegi nõudagi. Kuid sihikindla ja pideva sotsiaalse olukorra parandamise tööga, mis peaks senisest tugevama määral haarama just maad, võiks siin palju ära teha. Maa on ju meie rahva elujõu allikas.

Seesuguseid mõtteid kippus tahtmatult

esile emadepäeva meeleoludes, eriti tundes nende naiste tööd ja vaeva, kellele saatus on pannud peale raskuste ikke. Seesuguseisse mõtteisse aga segunes lootus, et juba tulevaks emadepäevaks on nende sangarite heaks astunud jälle edasi üks samm — näiteks kehtima pandud laste abiraha maksmine maal, või emade- ja lastekaitse seadus või midagi muud säärast. Aeg selleks on juba küllalt küps.

Palgakaitse põllumajanduses

Millal tuleb palka maksta. — Missuguseid kinnipidamisi võidakse palgast teha. — Palga tähtajal mittemaksmise tagajärjed. — Palgaraamatu korralikult pidamise nõue.

Jälle on kibe tööhooaeg talundeis. Kümned tuhanded töölised on teenimas oma igapäevast leiba üle kogu maa. Mida päev kesksuve poole, seda suuremaks paisub nende malev, kes töötavad talundeis palgalepingu alusel.

See teenistusvahekord paneb lepingu pooltele peale rea õigusi ja kohuseid. Tööline on kohustatud sammama tööd, peremees peab aga temale maksma tasu selle eest. Õigus töötasule ongi iga töövõtja olulisemaid õigusi. Palga kättesaamist kindlustab seaduski. Põllutööliste seadus sisaldab terve rea eeskirju, mis korraldavad palgaküsimust. Peatume siinkohal olulisemaid neist. Töövõtjal on hädatarvilik olla neis normides täiesti kodus.

1. Millal tuleb palka maksta?

Kõnesoleva seaduse § 8 ütleb siin päris kategooriliselt, et tööandja on kohustatud maksma töötasu:

1) teatava töö täideviimiseks (nt. rukkipõllu mahaniitmiseks, heinamaatüki koristamiseks jne.) kaubeldud põllutöölisele — töö lõpetamisel (sellest ei tule aga nii aru saada, et tasuda võib näiteks ka kuu või kaks pärast töö lõppu, vaid palga maksmine peab toimuma ikkagi kohe töö lõpulejõudmise järgi);

2) lühemaks ajaks kui 1 kuuks palgatud põllutöölisele (siia kuuluvad ka päevatöölised) — pärast lepinguaja lõppu;

3) kuuks ja pikemaks ajaks (nt. ka suveks ja aastaks palgatud), samuti määramata ajaks palgatuile — iga kuu möödumisel.

Esitatud tasumiskohustus ja tähtajad tulevad rakendamisele nii raha- kui moonapalga juures. Moonapalga osas on omal söögil olevate põllutööliste suhtes tehtud aga erand selles mõttes, et tööandja on kohustatud natuuras antava töötasu maksma mitte tagant järgi, vaid iga kuu eest ette, kui tööline seda nõuab. Ei avalda seesugune tööline moona ette kättesaamiseks soovi, tuleb ka see tasuda üldreegli järgi — s. o. kuuviisi tagant järele. Naturaalpalga ettemaksmise kohustus ei käi aga nende tööliste suhtes, kes palgatud teatava töö täideviimiseks, määramata ajaks või lühemaks kui 3 kuuks. Muidugi võib tööandja kokkuleppel töölisega seda ka teha, nii nagu seda maal sageli näeme. Tuleb aga tähendada veel, et kõigist ülaltoodud palgamaksmise viisidest võib töölepingus võtta kasutamisele töölisega soodsamaid tähtaegu ja mooduseid, kuid nende väljakauplemine oleneb suuresti töölisest endast.

2. Missuguseid kinnipidamisi võidakse palgast teha?

Ka selles küsimuses räägib Põllutööliste seadus päris selget keelt. Peremees ei saa siin toimida oma heaksarvamise järgi, kui ta ei taha langeda karistuse

alla Kriminaalseadustiku § 347 alusel, mis näeb ette aresti kuni 3 kuud või rahatrahvi kuni 300 kr.

Kõigepealt on tööandjal õigus pidada palgast seaduses ettenähtud osa kinni töölepingu korralliku täitmise tagatiseks. Selleks võib ta igal palgamaksmisel jätta välja maksmata kuni pool saadaolevast rahapalgast (panna tähele — just ainult rahapalgast!). Kinnipidamine tuleb aga lõpetada, kui tagatissumma ulatub 2 kuuks ja kauemaks palgatud (nii ka aastatöölisel) 1 kuu rahapalgani. See kindlustus tuleb aga maksta välja lepinguaja lõpul, kuid vähemalt kord aastas. Teiseks aastaks mingisugust palgaosa kinni pidada ei tohi.

Rõhutame aga veelkordselt, et seadus annab tööandjale õiguse kõnesolevaks kinnipidamiseks, kui aga töölepingus jõutakse kokkuleppele ka nii, et üldse ei nõuta kindlustust (sest osa palgast on nagunii ju sees) või nõutakse seda väiksemal määral kui ühe kuu rahapalk, siis langeb loomulikult ülalkirjeldatud tagatis seaduses ettenähtud suuruses ära.

Teiseks võib peremees palgamaksmisel arvata saadaolevast tasust maha ettemakstud summad, s. o. avansi. Avanss võib koosneda nii rahapalgast kui moonast, arvatud muidugi välja see natuurasu osa, mida töölisel on juba seaduse järgi õigus ette kätte saada.

Igasugune muu kinnipidamine või mahaarvamine palgast, peale eelkirjeldatud kahe juhu, on keelatud ja karistatav. Välja arvatud ainult siis, kui administratiiv- või kohtuvõimud teevad selleks vastava korralduse, näit. riigi- või kogukonnamaksuvõlgade sissenõudmisel, elatistraha- (alimentide) -nõuete täitmisel jne. Siis aga määratakse kinnipeetav osa kindlaks sellekohase eriseaduse alusel.

3. Kui palka ei makseta tähtajal...

Ei maksa tööandja palka, olgu rahas või natuuras, seatud tähtaegadel (neist oli juttu ülal), siis on töölisel õigus nõuda temalt viivitusraha tsiviilseaduses ettenähtud määral, s. o. 6 protsenti aastas, arvates nõude esitamisest kohtule. Sel juhul aga, kui tööline on palgamaksmistise nõudnud

— nõuda võib loomulikult ikka ainult siis, kui selleks käes õige aeg — ja peremees siiski ei maksnud, on viivitusraha poole kõrgem — nimelt 1% kuus. Õigus kõrgemale viivitusrahale aegub aga juba 6 kuu jooksul, arvates nõudeõiguse tekkimisest, — pärast seda tuleb rakendamisele tavaline viivise määr.

Kõrgema viivitusraha nõudmisel, nagu öeldud, on olulise tähtsusega asjaolu, et tööline oleks tööandjalt palga maksmist nõudnud. Seda asjaolu tuleb kohtus tarbekorral tõestada kas tunnistajate abil või teiste tõenditega. Seepärast tuleks töölistel, kui asi läheb juba niikaugemale, et peremees ei maksa enam väljateenitud palka, töötasu nõudmisel kutsuda juurde tunnistaja, et hiljem oma nõudeõiguse teostamisel ei tekiks raskusi.

4. Moonapalga asendamine rahaga.

Kui tööandjal pole töölisele anda töötasuna kokkulepitud aineid, siis on ta kohustatud nende asemel maksuma tuluraha, vastavalt nende ainete keskmistele turuhindadele kohalikus maakonnalinnas. Kohapeal maksetavad hinnad, mis tavaliselt on madalamad kui linnas, ei tule seega arvesse. Seesuguse ümberarvestamise korral väärib veel märkimist asjaolu, et peremehele ei ole õigus moonaga asemel antavast rahasummast teha kinnipidamisi lepingu korralliku täitmise tagamiseks, nagu see on võimalik puhtast rahapalgast. Teiseks peab veel rõhutama, et seaduse mõtte järgi tuleb moonaga asemel antavat rahalist ekvivalenti maksta samadel tähtaegadel kui moonapalka üldse — seega ka neile põllutöölisele, kel on õigus saada natuurasu palka kuuviisi ette — samuti ühe kuu eest ette. Tööline vajab ju toitu ühteviisi, kas peremees annab talle moonaga või temast, peremehest, olenevatel põhjustel asendab selle rahaga.

5. Muid olulisi eeskirju.

Põllutöölise seadus kirjutab veel ette, et töötasu suurus nii normaaltöötaja kui erakorralise töö eest tuleb täpselt sisse kanda palgaraamatusse. Samuti tuleb palgaraamatusse igal palgamaksmisel täpselt märkida kõik töölisele rahas või

natuuras väljaantud normaaltööajatasu, samuti see tasu, mis on kokku lepitud erakorraliste tööde eest. Ei pea tööandja sellest kategoorilisest eeskirjast kinni, võib teda võtta vastutusele kriminaalseadustiku põhjal (Kr. S. § 348), kusjuu-

res ähvardav karistus pole sugugi kerge — kuni 500 kr. rahatrahvi.

Need on tähtsamad küsimused põllutöölise palgakaitse alalt. Järgmises numbris vaatleme lähemalt veel eeskirju töölisele antava korteri suhtes. A. V.

Palju on talundeis palgalisi ja palju töötavaid perekonnaliikmeid?

Mida kõnelevad põllumajandusloenduse andmed talundirahvastiku kohta?

Eesti on põllumajandusmaa. Üle poole kogu rahvastikust elab ja töötab talundeis. Neid tuntud tõsiasju teab iga algkooli õpilane. Aga kuidas see rahvaosa oma igapäevaseid ülesandeid täidab, kas peremehena või palgalisena, alatiselt või ajutiselt töötajana, aasta- või suvitöölisena, kuulisena või karjasena, — see-suguseid üksikasju võib saada teada vaid suure „inventuuritegemise“ kaudu. Mõõdunud suvel viidigi läbi talundirahvastiku koosseisu lähem uurimine — nimelt põllumajandusloenduse raamides. Vaatleme lühidalt, mida kõnelevad meile mainitud loenduse tulemused.

1. Talundite rahvastikust üldse.

Talundeis oli 1939. a. suvel ühtekokku 625.360 elanikku. 10 aastat tagasi — 1929. a. loenduse järgi — oli see arv pisut suurem — 631.824. Seega vähenemine ligi 6500 hinge, ehkki talundite üldarv ise samal ajavahemikul umbkaudu sama arvu on suurenenud, tustes 133.357-lt üksuselt (1929. aastal) ümmarguselt 140.000-le möõdunud suvel. Siin on kahtlemata oma töö teinud niinimetatud linnavalgumine, mis võtab talundeist igal aastal ära suurel arvul töökäsi. Suremus on ju linnades alati olnud suurem kui sündimus, — puudujääk ja elanike juurdekasv aga kaetakse maa arvel. Maal sündis näiteks 1938. a. iga 1000 elaniku kohta 3 inimest rohkem kui suri, linnas aga seevastu suri 1 kodanik iga 1000 kohta rohkem kui sündis.

Talundi elanikest oli talundipiida ja perekonda kuuluvaid töötajaid kokku 432.512 isikut. Neist oli talundis alatiselt tegevad ümmarguselt 342.000 ja ajutiselt (peamiselt

suvel) töötavaid — 90.453. Viimastest oli lapsealisi (8—14 a.) tervelt 55.370 ja vanemaid 35.083 töötajat. 10 aastat tagasi oli ajutiselt töötajate arv ainult 41.695, seega juurdekasv on tugevasti üle 100%! See on tingitud asjaolust, et osalt töömahu suurendamise tõttu talundeis, osalt palgaliste, eriti karjaste arvu tunduva tagasiminekuaga, on ikka rohkem ja rohkem hakatud suveti tööle rakendama ka lapsi ja allealisi perekonnaliikmeid, nagu koolilapsi jne. Seetõttu ongi allealiste ajutiselt töötajate perekonnaliikmete arv viimase aastakümne jooksul tõusnud 28.000-lt 55.370 peale ehk peagu kahekordseks.

Talundite suurusrühmade järgi oli alatiselt töötajaid perekonnaliikmeid järgmiselt:

	Talundite arv	Alatiselt töötajate perekonnaliikmete arv	Ühe talundi kohta al. pere-tööt. perekonnaliikm.
1— 5 ha	22.051	33.504	1,5
5—10 „	23.869	51.650	2,2
10—20 „	40.288	101.747	2,5
20—30 „	25.415	70.708	2,8
30—50 „	21.704	64.806	3,0

Ajutiselt töötajaist perekonnaliikmeist oli aga 1—5 ha väiketalundeis ainult 20.000 hinge, 5—10 ha rühmas — 16.634, — teised otsisid tööd ja leiba väljaspool kodutalu.

2. Palgaliste arv loenduse järgi.

Viimastel aastatel on alatasa kõneldud põllutöölise puudusest. Peamiselt peremeeste ringkonnad on toonitanud, et saada ei olevat mitte üksnes hooajatöö-

lisi, vaid pidevalt vähenevat ka aasta- ja suvitöölise arv. Kuidas aga palgaliste kogusega tõeliselt on lugu, see peegeldub täie selgusega kõnesolevaist loendusandmeist. Aastatöölisi oli möödunud suvel kõigis talundites kokku 21.486, neist ümmarguselt 8900 meest ja ligemale 12.600 naist. 10 aastat tagasi oli aastatöölisi kokku 20.998. Seega võib paljukõneldud vähenemise asemel panna tähele isegi teatavat juurdekasvu, ehkki ainult 488 aastapalgalise võrra, kusjuures see juurdekasv on sündinud just naiste arvel, kuna meesaastatöölise kogus on viimase aastakümne jooksul läinud tagasi.

Tõusutendentsi on näidanud ka suviliste arv. Kui 10 a. tagasi kauples suveks üle riigi kõikidesse taludesse tööle 20.066 meest ja naist, siis 1939. a. juba 22.773, seega tõus 2707 suvilist. Siin on juurdekasv sündinud nii mees- kui naisuviliste osas.

Tugevasti on aga langenud kuutöölise ja karjaste pere. 1929. a. loeti kuutöölisi üle riigi ligemale 6900, möödunud suvel aga teenis neid ainult 1528 ehk tervelt üle $\frac{3}{4}$ võrra vähem! Karjaste arv oli vähenenud 7900 võrra. Kuutöölise ja karjaste arvu tunduv tagasimine ei tähenda aga veel katastroofilist ohtu põllumajandusele, kuna need töökäteliigid on ikkagi ajutiselt tööta-

jad ja, nagu ülalesitatud arvud näitavad, siin tekkinud puudujääk on kaetud talupidajate perekonnaliikmete pingsama tööle rakendamisega.

Öeldakse sageli, et palgalisi peavad ainult suuremad majapidamised, kuna väiketalundeis neid ei leiduvat. Loendusandmed kõnelevad siingi veidi teist keelt. 1—5 ha väiketalundeis oli 1939. a. isegi 658 aastatöölisi, neist 160 meest ja 498 naist. 5—10 ha rühmas loeti aastapalgalisi isegi 916. Suvitöölisi oli väiketaludes märksa vähem, nii 1—5 ha ainult 212 ja 5—10 ha majapidamistes 360. Kuutöölisi aga tarvitati samades talundirühmades hoopis vähe — esimeses kokku ainult 43 ja teises — 80. Seega on ka väiketalunike hulgas võrdlemisi tähelepanuväärne protsent neid, kes on ühtlasi ka tööandjad. Võrdluseks märgitagu, et aastatöölisi, näiteks, peab ainult 10,1% kõigist talundest, nimelt ainult 14.184 majapidamist ja suvitöölisi leidub ainult 15.182 talundis, mis teeb välja vaevalt 11% talundite koguarvust. Seega rõhuv enamus majapidamistest tuleb töödega toime oma pere liikmetega.

Järgmises numbris püüame esitada loendusandmeid väljavõtteid ka väike- ja maapidamiste kohta. Needki tohiks pakuda väga suurt huvi.

Küttematerjali soetamisele varakult!

Kasutatagu võimalusi odava kütise hankimiseks riigimetsast. — Turbale enam tähelepanu.

Koja nõunik G. A bel.

Praegu käib üle maa intensiivne propaganda küttematerjali soetamiseks eelolevaks talveks. Möödunud pakasekuud nõudsid nii külas kui linnas, talumajas kui kesk-küttega korteris kütet tohutul hulgal. Riigimetsadest lasti müügile viimased küttevad, taluõuedelt kadusid puu- ja haovirnad. Omajagu raskusi tõi juurde sõjaaegki, mille tõttu paljudes vabrikutes ja laevadel tuli minna üle kodumaisele küttele — põlevkivile ja turbabriketile. Teistes riikides oli aga olukord veel raskem. Lätis pidid isegi valitsusliikmed minema metsatööle, sest

seni oldi kütte valmistamisega oldud hoolitud.

Vanasõna lausub — tark on see mees ja naine, kel hool ja ettevaatlikkus südames. Meie ei või enam minna vastu talvele selle lootusega, et egas see igal aastal ole pakaserohke. Kuid kes neid ilmavempe teab! Pealegi on kütet vaja alati, ka siis, kui ilmastik on normaalne. Seepärast peab igaüks, kelle rahakott ei luba küttematerjali osta puhta raha eest, mõtlema juba nüüd oma kütetagavarade täiendamisele.

Praegu on kõige sobivam aeg küteturba lõikamiseks.

Soojade ja kuivade ilmade tõttu kuivab maikuul ja samuti ka juunis lõigatud turvas palju kiiremini kui juulis. Ka on turba kütteomadused paremad kui hiljem lõikamisel.

Pressturbaga tehtud analüüsides on selgunud, et aprillis väljavõetud turvas sisaldab vaid 20% niiskust, mais juba 30%, juunis 40% ja juulis koguni 50% ümber. Need andmed näitavad, kui tähtis on varakevadine küteturba lõikamine.

Olgugi, et käsitsi lõigatud küteturba omadused erinevad teataval määral masinaturba omast ja et selle kvaliteet on vähe nõrgem, on ka käsitsi lõigatud turvas oma kütteomaduste poolt kõrgeväärtuslik, kui ta on lõigatud välja varakevadisel turbalõikamise hooajal, hiljemalt mai- ja juunikuujooksul. Pealegi on ta kuivatamine siis palju kergem ja palju vähem aeganõudev. Kulutades kolm kuni neli päeva küteturba väljaviskamiseks ja sama palju aega selle kuivatamiseks, oleme kindlustanud kütteinete tagavarad perele kogu talveks.

Mitu väikemaapidajate ühingut on juba hoolitsenud turbarabade soetamise eest, kust saab lõigata küttematerjali. Seal, kus seda pole tehtud, tuleks asuda turbaraba hankimisele. On ju turbarabasad meil veel külluses ja nende kasutamine praegu veel küllaltki tagasihoidlik. Peame õigeaegselt hoolitsema ühiselt vastava turbaraba soetamise eest, et ei jääks hiljaks, kuna turbaraba soovijate arvgi on iga aastaga kasvamas.

Raba rentimise asjus tuleb pöörata kohaliku metsaülema poole, kust on võimalik saada täielikku informatsiooni turbaraba kasutamise võimaluste kohta.

Odavaks küttematerjaliks on veel

harvendusraietest väljaraiutud haod ja risu, mida metsaametnike loal võidakse saada mõnes kohas ka tasuta või õige väikese tasu eest, kuna metsade hooldamise seisukohalt peetakse vajalikuks alaväärtuslike puude kõrvaldamist. Nende väljaraiutavate puude hulka kuuluvad lepad, pihlakad, toomingad ja teised vähese väärtusega puude liigid, või lehtpuud okaspuude hulgas.

Takshinnaga on võimalik osta ka surnud puid.

Metsaülematel on õigus metsakuivadelt tarbepuudelt alandada ka takshinda. Neile, kellele vallaomavalitsused annavad vasta-tõenduse selle kohta, et nad vajavad tasuta küttematerjali, võimaldatakse tasuta metsaalust risu, kände, oksa või harvendusraietest saadavat hagu kuni 30 kantmeetrit ühe perekonna kohta.

Metsaülemad annavad vastavate kuulutuste kaudu tavaliselt teada kohalikule rahvale, kust ja millal võib küttematerjali saada ja milliseid — kas surnud puid, metsaalust risu või väljaraiumiseks määratud puid. Nii jääb ära mõnigi asjatu käik metsaülemate kantseleisse kui hoolega jälgida vastavaid kuulutusi, et õigel ajal esitada oma soov küttematerjali saamise kohta.

Uudismaade ülesharijail tuleb tihti asuda uudismaal kasvava võsa maharaiumisele enne künnitöödele asumist. Ka sellegi töö tegemiseks on mai- ja juunikuud sobivaimad. Kased võidakse siin maha võtta lehtedega ja need lehed mõnepäevase seismise järele kokku koguda, tõmmates oksa läbi peo; kaselehtedest saab veel kõrvalsissetulekut, müües neid apteekidele ravimiteks. Juunis ja juulis kogutud lehtede hind on praegu 20 senti kg. Ka lammastele on kaselehed head, kogudes neid vihtadena uudismaa alla võetavalt maa-alalt. Jämedam hagu aga jääb väärtuslikuks küttematerjaliks. Maharaiumiseks kõlbulikkude võsa või metsatukkade puhastamise materjali leiame tihti ka koduses majapidamises ka väljaspool uudismaa ala.

Möödunud aasta karmi talve tagajärjel on kütteinete tagavarad meil tunduvalt kokku kuivanud nii müügikohtades kui ka talundites. Väikemaapidajad pole aga kunagi suutnud koguda suuri küttematerjali tagavarasid aasta või mitme aasta peale ette. Veel vähem suutelised on olnud kütteinete tagavarade muretsemise alal need maotöölised, kellele küte tuleb hankida omal käel. Käesoleval aastal on need kütteinete varud üldiselt veelgi väiksemad ja sellepärast tuleb ka erakordse pingutusega hoolitseda selle eest, et eeloleval talvel meie ei sattuks raskesse kütteinete puuduses.

Arge unustage Koja Teataja tellimist uuendamast järgnevas poolaastaks

Lootusi 1940. aastaks aianduses

Põllutööstusministeeriumi aianduse-mesinduse nõunik A. Prima

Meie igapäevase leiva küsimuse otstarbekas lahendamine on praegu põlevamaks päevaküsimuseks. Eriksed olukorrad toovad siin kaasa järjest uusi raskusi ja teevad tarvilikuks siin põhjalikuma ümberorienteerumise. Inimkeha nõuetele vastav toit peab olema toitev, täitev ja maitsev. Aedsaadused moodustavad enesest selle rühma aineid meie perenaistele, mis vastavad suure osas kõigile nendele nõuetele, peale selle on nad veel odavad ja sisaldavad lisaks rohkesti tervendavalt ja elujõudu andvalt mõjuvaid osiseid (vitamine, soodus aluste ja happejääkide vahekord, mineraalaineid, aroomaineid j. t.).

Möödunud talv on suurel määral teinud võimatuks meie ühe osa aedtaimede saagi viljapuude massilise külmarikete tõttu. Tuleval hooajal võib arvestada vaid marjapõõsaste ja köögivilja saakidega ja seda arvatavasti veel mõnel järgnevalgi aastal. Meie aedsaadusi tootjad peavad sellepärast tarvilisel määral ümber orienteeruma ja oma võimed rakendama praeguse olukorra kohaselt

võimalikult rohke ja kõrgeväärtuslikkude põõsasmarjade ja köögiviljade tootmisele,

kusjuures köögiviljade osas on tarvilik suuremat rõhku panna eriti värskelt säilivate sortide kasvatamisele, et varustada meie tarvitajaskonda ja koduseid majapidamisi läbi aasta kodumaa aiasaadustega, vältides ulatusliku välispuuvilja sisseveo. Kõik aiapidajad pööraku suuremat tähelepanu eelnimetatud saadustega enesevarustamisele, sest need peavad asendama puuvilja puudumise. Senistel andmetel umbes 40% kogu toodetavaist aiasaadustest läks müügile ning ca 60% kasutatakse koduses majapidamises.

Marjapõõsaste osas

tuleb eriti tähelepanu pöörata kõigi hooldamistööde, eriti pritsimiste, täisväetisega väetamise ja umbrohu hävitamise täielikule ja ulatuslikule teostamisele. Marjade osas on meil seni olnud soodsaid

võimalusi marjahoidiste ekspordiks, millelised võimalused ei näi ka käesoleval aastal puuduvat, vaid võivad isegi laieneda. Välisurgusid on seni leitud ja kasutatud mustasõstrale, millele näib välisurg olevat küllaltki avar. Ka meie töötlemistehased tunnevad selle marja vastu püsivat huvi, samuti mahlatehased. Punasõstra ekspordiks töötletult on tehtud sobivaid ja edukalt lõppenud algatusi ning on loota, et ka sellele marjale avastatakse küllaldaselt määralt välisurgusid. Punasõstra vastu hakkavad loomulikult laialisemat huvi tundma ka mahlatehased, et asendada osaliselt ärajäävat õunamahla. Punasõstra mahl koos mustasõstra mahla on väga väärtuslik. Karusmarjale on seni olnud vähe tööstuslikku minekut, kuna tema mahl pole eriti laialist poolehoidu leidnud, kuid nüüd on suudetud siingi eduteele asuda ning hoidistatult suunatud välismaale, seega ka see mari leiab omale küllalt nõudmist. On selge, et kõik eeltähendatud marjad ka siseturul linnaperenaiste poolt muutuvad otsitavaks kaubaks, kuna nad peavad asendama puuduvat puuvilja. Keediste hooajaks on aga loota lisasuhkrunormi, samuti peab ausse tõstma ka suhkrupeedi siirupi kasutamine koduseks hoidistamiseks. Magusainete puudumisel aga tuleb kasutada säilitamisviise magusaineteta, sel juhul lisatakse magusained juurde tarvitamise eel.

Headest maasikatest ja vabarnatest on olnud seni meie turul puudus ja nende järgi on olnud püsivalt nõudmine, mis ka sel aastal jätkub. Nõudmine vabarnate järgi on ka mahlatehastel. Maasikail pole nende kõrge hind lasknud neid veel muutuda mahlamarjadeks. Vaarikate ekspord pole olnud võimalik aga nende kõrge siseturu hinna tõttu, kuid hoidistatud vaarikate järgi on siiski tunduv nõudmine välismaadelt. Nagu sellest kokkuvõttest selgub, on meie marjadel küllalt turustamisvõimalusi ning nende saakide suurendamine näib olevat tarvilik.

Köögiviljade alal

on nende tarve tunduvalt tõusnud, eriti teiste toitainete kallinemise pärast kui ka vastastikkuse abistamisakti alusel meie maal asuvate naaberriigi relvastatud jõudude viibimise tõttu, samuti võib see tarve veel suurenda Taani kui ühe köögiviljade eksportija maa erilisse olukorda sattumise tõttu, sest teatavasti eksportis Taani põhjamaadesse mitmesugusel määral ka köögivilja.

V a l g e p e a k a p s a s on kujunenud nõutavaks köögiviljaks ning näib, et tema kasvupindala suurendamine ja sealjuures arusaadavalt teadlik hooldamistöö teostamine on tarvilik. Kapsa värskest säilivatele sortidele (Amager) tuleks eriti pöörata tähelepanu ja nende kasvatamist laiendada; ka hapendamiskapsa sortidest (Enkhuizeni kuulsus) võib tulla puudus. Möödunud aastal oli varase värske peakapsa ja lillkapsa ekspordi võimalusi, milliseid aga täiel määral ei suudetud kasutada.

A e d p e e t i on meil seni liialt vähe kasvatatud, sellepärast on tarvilik talle suuremat tähelepanu omistada, kuna nõudmine sise- ja ka välisurul tema järgi on olnud püsiv ning vajatakse nime-tamisväärseid koguseid. Aedpeet ei või aga olla liiga suur; — eelistatud on keskmise suurusega ja tumepunase värvusega peedid, nagu seda võimaldavad **G l o b e** rühma kuuluvad sordid.

S ö ö g i p o r g a n d i tarve rahuldamine on olnud möödunud hooajal raske nende osalise puudumise tõttu. Et aga toitluse seisukohalt on porgand väga väärtuslik ja tarvilik, seepärast on tarvilik söögiporgandi kasvupindala ulatuslik suurendamine, eriti veel seetõttu, et tema järgi on seni olnud püsivad nõudmised **v ä l i s t u r g u d e l**, mida saadi vaid osaliselt rahuldada sobiva kauba puudumise tõttu. Ekspordiks on eelistatavamad säilivad sordid (*Berlicum* j. t.), sest porgandite eksport võib toimuda tavaliselt alates märtsikuust peale.

S ö ö g i k a a l i k a l e on avanenud samuti avaramaid turustamise võimalusi ja tema kasvatamine selleks sobivates maades tuleks võtta laiendamisele. Kaalikas on esmajoones tarvilik siseturul kui

ka osaliselt välisurul, kuhu aga nõutakse väiksemaid kaalikaid, kuna meie tavaliselt suureks ja sageli ka puiseks muutunud kaalikad ei rahulda kõiki nõudeid ja soove. Vitamiinirohkuse tõttu vääri-vad tähelepanu kollaselihalised kaalikad. Koos söögikaalikaga väärib tähelepanu ka **s ö ö g i n a e r i** kasvupindala suurendamine ja kasvatamise levitamine, kuna tema võib oma varasuse tõttu asendada varast puuvilja. Sobivateks sööginaeri sortideks on **K u l d p a l l** ja **P e t r o v s k i**.

S ö ö g i s i b u l a tarve, eriti ekspordikogus on püsivalt tõusmas. Erakordsete olude tõttu tema tarve tõuseb kindlasti. Sellepärast peaks iga talupidaja end püüdma võimalikult sibulaga varustada, kuid suureviisiline müügiks kasvatamine peaks aga jääma meil väljakujunenud kasvatusrajoonidele **P e i p s i -** ja **P i h k v a** järve kallastel, kus kasvatatakse **v e n e s i b u l a t**, milline võib üldse tulla eksportsibulana kõne alla. Sibula pindala suurendamiseta ei ole aga meie enim võimalised rahuldama oma siseturu tarvet, rääkimata välisurust, 50 protsendiline pindala suurendamine võiks vaevalt katta tekkinud nõudeid.

S i g u r on samuti kindlatesse kasvurajoonidesse surutud kultuur, kus tema tootmine juba kaua on tähtsa tuluallika moodustanud. Käesoleval ajal on sigur eriti tähtis, kuna sõjaolukord ei võimalda kohviubade takistusega pääsu ei meile ega ka Soome kui meie sigurite suu-rimale tarvitaajale. Hollandi ja Belgia-Luksemburgi sigurgi ei pääse takistusega sinna. Selle järgi näib sigur kujunevat kasvatamisrajoonis tootjaile tulusaks köögiviljaks ja temagi kasvupindala vajab laiendamist ja saagid pindühikult tõstmist.

Mitmesuguste maitse-köögiviljade — **s e l l e r i**, **p e t e r s e l l i** ja maitsetaimede järgi on tekkinud nõudmist. Selleri, peterselli ja ka küüslaugu järgi on tarve tekkinud välisurgudel, kuid maitsetaimi vajavad meie konservitehased areneva ja mitmekesineva konservimise võimaldamiseks. Maitsetaimede kasvatamiseks aga oleks sobiv enne ühendusse astuda konservitehastega.

Mida võtta ette külmast kahjustatud viljapuuaedadega

Rohkem tähelepanu köögivilja kasvatamisele

Agr. K. Hinno

Möödunud põuasele suvele järgnenud erakordselt külma talve kahjustused viljapuuaedades ilmnevad iga päevaga ikka selgemini. Tartu Ülikooli Aianduse-Mesinduse Katsejaama andmetel on külma tõttu hävinud kõik pirni-, ploomi- ja kirsipuud (ka hapukirsid). Örnemad õnapuusordid on samuti täiesti külmanud, kuid kohati on rängalt kannatanud ka põhisortimenti kuuluvad õnapuusordid, milliseid seni olime harjunud pidama täiesti külmakindlaiks. Külma on hävitanud nimelt puu kõige tähtsama osa — mähi (kambiumi) mis asub koore all, sagedasti on rikutud ka puuosa.

Koore välisosa (korpa) eraldades ilmneb roheline koore siseosa — niin ja selle all mähk. Tervetel puudel on mähk valge, külmast rikutuil aga nõrgalt pruunikas kuni tume pruun-punane. Külmast rikutud puuosa on samuti pruuniks tõmbunud või pruunide viirudega. Pirnipuudel on külmast rikutud osade värvus hallikas kuni täiesti must. Külmast rikutud õuna- ja kirsipuudel võib koore niineaosa olla ka veel roheline, kuid tähtsam on mähk, mis külmarikke puhul pole enam valge, vaid omab tumedama värvuse. Külmast puutumata pole jäänud aga ükski õnapuusort, sest niihästi lehe- kui ka õiepungad on külmakahjustuse all kannatanud, ka neil puudel, millel mähk terve. Praktiliselt see ei põhjusta aga veel viljapuu hukkumist, kuna edasikasvamine võib toimuda uinuvate pungade kaudu. Seepärast ei saa praegu külmavigastuste ulatust viljapuude juures arvestada pungade kahjustuse järgi, vaid ainult mähi kui kõige tähtsama osa vigastuse alusel. Uinuvad pungad vajavad väljaarenemiseks muidugi aega ja rohkesti toitaineid, mispärast külmast allesjäänud õnapuude täies ulatuses lehtimine viibib võib-olla mõne nädala.

Et võimalikult põhjalikult selgust saada selles, mida külmast rikutud viljapuuaedades ette võtta, — kas jätta kahjustatud viljapuud täiesti puutumata, lõigata tagasi või koguni väljajuurida, selleks

kutsus E. A.-M. Keskselts kokku aianduse asjatundjate koosoleku 25. aprillil s. a., kus see küsimus põhjalikult läbi kaaluti ja võeti vastu tegevusjuhtnõõridena ühised seisukohad. Need on järgmised:

1. Kõik viljapuud, mis täiesti külmunud, peaks kõrvaldatama ülesjuurimise teel hiljemalt jaanipäevaks, soovitam aeg juba maikuul, et tõkestada taimehaiguste levimist.

2. Kõik viljapuud, mis osaliselt vigastatud, tulevad lõigata tagasi võimalikult kiires korras, nii nagu seda tavaliselt tehakse.

3. Kui pole täiesti kindel, kas viljapuu on elujõuline või mitte, on soovitav tagasilõikamine edasi lükata hilisema aja peale, — umbes jaanipäevani.

4. Koduaedades on soovitav alles jätta kõik need osalised külmast rikutud viljapuud, millel pole vähktõbe ja mis kuuluvad väärtuslike rikkalikult kandvate sortide hulka. Kõik need osaliselt külmast rikutud puud, mis väheväärtuslikku sorti või mis vähktõves, tuleksid koduaedast kõrvaldada.

5. Äriaedades tuleb kõrvaldada kõik vanemad vigastatud viljapuud (15 aastased ja vanemad), kuna nooremaid osaliselt vigastatud viljapuid tuleb soovitada tagasi lõigata kuni tervete kohtadeni, tarviduse korral isegi tüve tagasi lõigata.

6. Säilinud (osaliselt rikutud ja terve) viljapuude juures tuleb teostada pitsimine viljapuukarbolineumiga ja hilisemaid pitsimisi teha tarviduse järgi.

7. Külma all kannatanud ja tagasilõigatud puud väetada täisväetisega, eriti aga kaali- ja fosforväetisega, kusjuures tuleks hoiduda ülemäärasest ühekülgsest lämmastikväetisest (laudasõnnik, virts, salpeetrid).

8. Käesoleval kevadel tuleb lugeda noorte viljapuude istutamist mittesoovita- vaks.

Külmakahjustuste tõttu viljapuuaedades pole tänavu ja arvatavasti ka mitte

lähemal aastail, loota nimetamisväärt puuviljasaaki. Erakorralise aja tõttu pole võimalusi ka välismaise puuvilja sisseveoks, seepärast peame otsima teid ja võimalusi puuvilja asendamiseks kodumaiste aiasaadustega.

Tähtsamaiks puuviljade asendajaiks on aedmarjad. Marjapõõsad on lumekatte tõttu jäänud ka terveks ja võivad vajalise hoolitsuse juures anda küllaldase saagi, seepärast on eriti tähtis, et marja-aias tänavu teostataks kõik hooldamistööd, et oleks võimalik saada maksimaalset saaki. Tähtis on, et marjapõõsaid kevadel hästi väetataks, maapinda põõsaste vahel haritaks ja teostataks vajalised pritsimised — eriti karusmarjapõõsaste juures. On loota, et marjade hoidistamiseks võimaldatakse ka lisanorm suhkrut. Peale koduse tarvitamise on võimalik mustadest sõstratest, vaarikatest ja karusmarjadest, kuid ka punastest sõstratest saada soodsat hinda, kuna peale siseturu tarviduse on avarad võimalused marjade eksportimiseks konservitud kujul, vaatamata sõjaajale.

Marjade kõrval omavad suure tähtsuse puuviljade asendamisel mitmesugused köögiviljad. Köögivilju on meil seni üldiselt liiga vähe kasvatatud, nõnda et isegi väga tavalisi köögivilju, nagu

seda on porgand, peet ja kaalikas pole jatkunud küllaldasel määral majapidamiste omatarviduseks talvel, rääkimata sellest, et neid on võimalik ka üsna rahuldava hinnaga turustada. Peale siseturu varustamise on võimalik neid köögivilju talvel eksportida ka välismaile, milleks neid tuleks säilitada. Peale ülaltähendatud köögiviljade on püsinud üsna hea nõudmine nii sise- kui ka välis- turul veel peakapsa, selleri ja peterselli järele. Viimaseid kahte vajatakse muidugi vähemates kogustes ja neid võiksid kasvatada aianduse alal rohkem kogemusi omavad majapidamised.

Mainitud köögivilju ja ka tomateid, kurke ning aedherneid peaksid kõik majapidamised püüdma tänavu rohkem kasvatada, esijoones omatarbeks. Oma tarviduse ulatust peaks arvestatama nõnda, et kartulite kõrval võiksid igapäev toidulaual olla mitte ainult kaalikad, vaid ka peedid ja porgandid ning hapendatud ja konservitud kurgid. Köögiviljad ja marjad, värskelt ja hoidistatult, ei jää toiteainete ja vitamiinide sisaldavusega õuntest kuidagi maha, vaid just vastupidi — mitmed liigid on oma tervislikkude omadustega õuntest üle ja suudavad seega neid väga hästi asendada.

Seemnekasvatuse võimalusi väiketaludes

Mag. agr. A. Ratt.

(Järg)

Eelmises numbris võeti vaatlusele looduslikud ja turunduslikud tegurid, millega tuleb arvestada seemnekasvatuse rajamisel. Alljärgnevalt esitatakse kirjutise lõpposa.

Kõrrestuslikud ja teised tegurid

Seemnekasvatuse intensiivne maaviljusala; tema intensiivsus tõuseb vastavalt taimekultuuri intensiivsuse tõusuga. Nii eeldab heintaimede seemnekasvatuse intensiivsemat maaviljust teraviljadest; juurviljade seemnekasvatuse järele eeldab intensiivsemat maaviljust heintaimedest jne. Seepärast madala põllukultuuri seisundi ja väheste oskuste ning teadmiste juures ei saa asuda kõrgemat põllukultuuri ja suuri teoreetilisi oskusi ning praktilisi kogemusi nõudvate taimede seemnekasvatusele, vaid tuleb jääda lihtsamate ja kergemini korda-

minevate taimede seemnekasvatuse juurde.

Seemnekasvatusele peab eriti rõhutama põllupidaja-seemnekasvataja enda oskusi ja teadmisi, mis omavad seemnekasvatuse edukusel väga suurt tähtsust. Sageli peab nende oskustele ja teadmistele lisanduma veel huvi asja vastu ja kohusetunnet, kuna seemnekasvataval tuleb olla ka sordi alalhoidjaks ja parandajaks. Üksi majanduslikest huvidest siin igakord ei jätaku.

Kuna intensiivne maaviljus eeldab kõrge põllukultuuri juures suurt tööjõu ja kapitali mahutavust, siis ka seemnekasvatuse nõuab suurt tööjõudu ja kapitali. Eriti viimast, kuna seemnekasvatusele osutuvad vajalikuks eri ruumid ja hooned, nagu seemne istikute ületalvehoidmiseks ja seemnetaimede kuiva-

tamiseks sügisel ning isegi masinad seemnete puhastamiseks, hõõrumiseks ja kuivatamiseks.

Arvestades nende eelmainitud asjaoludega, mida eeldab seemnekasvatuse, tekib väikemaapidajal rida raskusi seemne kasvatusele asumisel. Suuremaks neist on kahtlemata kapitali küsimus, kuna väikemaapidajal ükski ei ole võimalik endale soetada kõiki neid vajalikke abinõusid ja ehitada lisahooneid. Mullaharimis- ja seemendusriistadest hädavajalik „planeet“ on küll kättesaadav, kuid seemnepuhastus- ja teist masinaist vist küll ainult triumf. Seepärast seemnekasvatusele asumisel tuleb väikemaapidajal kõigepealt lahendada vajalikkude hoonete ja riistade küsimus. Ei ole läheduses seemnepuhastuse punkti või puuduvad seal vajalikud masinad, siis tuleb leida võimalusi nende soetamiseks. Puhastamata seemnete turustamine ei ole igatahes mõeldav ning kuigi mõnel juhul võimalik, näiteks kasvatades seemet mõnele seemneärile kokkuleppe alusel, on puhastamata kauba üleandmine ikkagi kahjulikum puhastatust.

Peale seemnete puhastuse küsimuse tuleb väikemaapidajail seemnekasvatusele asumisel lahendada ka seemnete turundamisküsimus. On selge, et ka väikeste seemnekoguste turundamiseks on vajalik tagada seemne kvaliteeti nii külvi- kui sordiväärtuse suhtes. Külviväärtust võib vähese tasu eest igal ajal lasta kindlaks teha Taimekaitse ja Seemnekontrolli Ametis, sordiväärtuse kindlakstegemiseks on aga vajalik seemnepõldude ülevaatus ja tunnustamine suvel. Üksikule väikemaapidajale, kelle seemnepõld mõnikümmend ruutmeetrit, võib see aga osutada õige tülikaks või isegi võimatuks, kui näiteks seemnekasvandus asub eemal teistest suurematel seemnekasvandustest. Korrastuslikult osutub seepärast tingimata vajalikuks niisuguste väike seemnekasvatavate koondamine ühinguisse. Ühingu korraldusel teostatakse mitte ükski seemnepõldude tunnustamine, vaid ka seemnete puhastus ja turundamine. Eriti oleks seemnete turundamine niisuguste ühingute kaudu hoopis kergem, kui seda oleks igal väike seemnekasvataval üksikult. Seemnekasvatavate ühing on möödapääsemata seal, kus teatavate taimede kasvatuse on koondunud rajoonidesse, nagu Peipsi ääres siguri-, sibula-, kapsa-, kurgi- jne. kasvatused. Nõuete kõrgusel seisev seemnekasvatuse neis tihedalt asundatud väikemaapidajate piirkondades on võimalik vaid

kindla järelevalve ja organisatsiooni juures, vastasel korral ei ole risttolmlevate taimede seemnekasvatuse seal üldse mõeldav.

Samuti ei ole tähtsusetu väikekoha või talundi suurus seemnekasvatusele. Millisele talundi suurusele sobib meie oludes üks või teine seemnekasvatuse ala, selle kohta on meil veel liiga vähe andmeid, kuid üldiselt jääb küll siin maksvaks seisukoht, et suuremad majapidamised on enam kohased niisuguste taimede seemnete kasvatamiseks, mis eeldavad suuremaid maaalasiid, nagu tuultolmlejad taimed ja üldse kõik kergelt risttolmlejad, nagu peedid, spinat, kapsad, kaalikad ja naerid. Nende juures on nõutav, et seemnekasvatusele oleks võõrsortide vahekaugus vähemalt 400—500 m. Peedi juures nõutakse isegi kuni 800 m vahekaugust. Väheemat vahekaugust võib lubada juba putuktolmlejate ja vähem risttolmlevate taimede juures, nagu porgandi, selleri, peterselli, siguri, sibula, kurgi, kõrvitsa ja tomati. Kuid ka siin peab nõudma vähemalt 200—300 m vahekaugust erisortide vahel. Ainult aedherne ja aedoa seemne kasvatuse on võimalik ilma vahekauguseta, kuna need taimed on peaaegu isetolmlejad.

Üldiselt võib ütelda, et meie oludes ei tule väikemaapidajate juures arvesse teraviljade ja ristikut seemnekasvatuse. Kõrsheinte seemnekasvatuse võib arvesse tulla suuremais majapidamistes, eeskätt kallimate seemnete, nagu nurmikute kasvatuse. Söödajuurviljadest tuleks eeskätt arvesse küll porgand, tingimusel, kui see õnnestub. Naeri- ja kaalikaseemne kasvatusele turu tarbeks peab eeldama juba suuremat seemnepõldu, vähemalt poolevakamaalist. Söödapeedi seemnekasvatuse ei tule praegu üldse arvesse.

Kõige enam võimalusi pakub väikemaapidajale köögiviljataimede seemnekasvatuse.

Nendest eeskätt muidugi üheaastaste taimede seemnekasvatuse, kus ei ole tarvis seemneistikute ületalve hoidu, ega ka selleks vajalikke hoioruume. Enne seemnekasvatusele asumist tulevad aga lahendada seemnete turundamise ja väärtuse küsimused, et ei tekiks olukord, nagu see senini mõne algaja juures on olnud, et seeme on kasvatatud, aga ei ole kuhugi müüa, või siis anna pool muidu. Samuti seemnekasvatuseks vajalike eriruumide ja masinate küsimus peab olema enne lahendatud. Igal juhul olgu algus tagasihoidlik ja väike. Alles kogemused lubavad rajada turunduslikku seemnekasvatust. Nii kaua kui neid ei ole, tuleb piirduda omatarvitusega.

Koja märgukiri sakslaste maade küsimuses

Teatavasti omandas riik Eestist lahkunud sakslaste maadest umbes 12.000 ha. Osa ülevõetud pindalast võeti kasutamisele riiklikude majapidamistena. Teine osa aga lasti Asundusameti poolt turuhinna alusel müügile. Tavalises asundustegevuse korras väljaandmisele ei tulnud esialgselt ühtegi ülevõetud maapidamist.

Kuna seesugune maade realiseerimise viis jätab maast ilma need, kes seda tõeliselt vajavad, esitas Maatöölise ja Väikemaapidajate Koja juhatus Põllutööministrile järgmise märgukirja:

— Kui riik võttis sakslastelt üle osa maid hellitasid väga paljud väikemaapidajad lootust, et neid maid kasutatakse elujõuetute maakohtade suurendamiseks. Nende kõrval osa maatöolistest, eriti need, kes teenisid ülevõetud mõisades ja omasid suure perekonna, arvasid, et neil võimaldub nüüd saada peremeheks omal maal. Selles suunas informeeriti ka avalikkust. Märgiti, et maad tükeldatakse ja antakse soovijaile välja, esialgselt rendile, võimalikult veel käesoleval aastal.

Nüüd aga on kõnesolevate maade realiseerimine toimumas teistel alustel. Suur osa omandatud maast jääb riiklikeks majapidamisteks. Teine osa müüakse aga suurte üksustena ära turuhinnaga. Seejuures tingimused on säärasead, et väikemaapidajad, rääkimata töölistest, tulevad ostjaina vaevalt kõnese. Raske on praegustel tingimustel omandada uut maad ka baaside piirkonnast evakueeritud väikemaapidajail.

Maade müügi korral teoksiloleval kujul ei saa aga maad need, kes seda kõige rohkem vajaksid, kuid kellel vähe jõudu selle omandamiseks riigi abita. Nii koondub maa jõukamate kätte, kellel isegi võib olla seda juba enne.

Meie põllumajanduse arengu huvides on aga, et elujõuetute väiketalude raskuste

vähendamine vääriski riigivõimu kõige suurema tähelepanu. Selles küsimuses on raske saavutada resultate intensiiveerimisega. Appi peab tulema ka asundustegevus ja maakorraldus. Selleks peab aga küllaldaselt olema varumaid. Sakslastelt ülevõetud aladega saaks siin teha nii mõndagi.

Teiselt poolt on meil alatasa rõhutatud lasterikaste perekondade soodustamist, eriti nende varustamist maaga. Maatöölise hulgas on suuri leibkondi rohkem kui kusagil mujal. Lastekasvatuse murede vähendamiseks ei ole meil kasutada haiguskindlustust ega lasteabiraha. Maa andmine neile asundustegevuse korras oleks tõhus vastuteene nende murede ja raskuste vähendamisel, mida sünnitab suur lastepere. Sakslaste talundele oleks saanud siingi paljudele vastu tulla.

Kuuldavasti olevat kõnesolevate maade praegune realiseerimisviis peale erakordsete olude osaliselt saanud paratamatuks ka rahaliste võimaluste piiratuse tõttu. Maakapitalil, mille ülesandeks sellesuunaliste ürituste finantseerimine, puuduvat ressursid. Küsimuse tähtsuse huvides oleks aga tulnud siin vajalikud võimalused leida, sest siht, mida nendega võiks saavutada, väärrib seda küll täielikult.

Kojale alluvaist ringkonnist on kerkinud küsimus, kas on tarvis nii suurt osa ülevõetud maadest jätta riigi majandamisele. Need on enamikus suuremad põllumajapidamised, mida saaks raskusteta tükeldada, et vähendada maanälga. Maatöölise ja Väikemaapidajate Koja juhatus peab tarvilikuks, et need mõisad ja talundid, mis paratamatult pole vajalikud riiklikeks otstarbeiks, tükeldataks niipea kui võimalik ja antaks tavalises asundamiskorras välja neile, kes maad hädasti vajavad, eriti aga lasterohketele perekondadele.

Taotlusi väikemaapidajate ja maatöölise kutseühingulise tegevuse jätkamiseks

Koja esindajad käisid Põllutööministri ja Siseministri juures.

Teatavasti on viimasel ajal esinenud raskusi väikemaapidajate koondumisel oma kutseühingusse, ehkki huvi seesuguse ühinemise vastu agaramate väikepõllumeeste hulgas on suur. Samuti ei ole võimalik asutada ka maatöölise kutseorganisatsiooni. Maatöölise ja Väikemaapidajate Koda on

korduvalt astunud samme nende takistuste kõrvaldamiseks, kuid seni tulemusteta. Hiljuti käis Koja esimees selles asjas veelkordselt Siseministri jutul. Peale selle esitati Põllutööministrile pikem märgukiri. Viimases öeldakse kokkuvõetult järgmist.

— Eesti põllumajanduse arenguloos on

suuri teeneid rohkearvulistel põllumeeste-seltsidel. Aastate ja aastakümnete jooksul on need organisatsioonid teinud tohutu tööd.

Selles suures ülesehitustöös tahab jõukohaselt aidata kaasa ka väikemaapidajaskond. Paraku pole tal kõikjal võimalusi võtta osa teistest põllumajanduslikest koondistest, kuna seesugused kas kohapeal üldse puuduvad või on neil rohkelt teisi ülesandeid, mis ei luba vajalisel määral pühendada tähelepanu väiketalundite erinevale olukorrale. Kuid koondudes väikemaapidajate ühingusse, võiksid ka väikepõllumehed töötada kaasa põllumajanduse edasiviimisel.

Et see nii on, seda tõestavad kujukamalt seniste väikemaapidajate ühingute töötulemused. Neid ühinguid pole palju, praegu ainult 17, ja osa neist on tegutsenud vaid paar aastat, kuid saavutised on küllaltki märkimisväärsed.

Nii näiteks on ühinguis korraldatud: 1) rohkelt loenguid ja kursusi väiketalude korrastuse, aianduse, mesinduse, kanapidamise jt. põllumajandusharude üle, 2) põllumajanduslike võistlusi söödajuurvilja, siguri, aedvilja jt. kultuuride kasvatuse üle, 3) muretsetud ühiselt juurde noori viljapuid, teostatud selleks ühistellimisi jne, 4) asutatud haudepunkte 5 ühingu juurde, igaüks varustatud neist haudemasinaga ja võõrasmadega, 5) korraldatud õppereise, väetuskatseid ja -demonstratsioone, muretsetud põllutööriistu ühiskasutamiseks jne.

Seda tööd on tehtud kooskõlas kohapealse põllumajandusala nõuandepersonaliga. Ja kusagil ei ole väikemaapidajate ühingud laskunud kõrvale põhikirjas ettenähtud ülesannetest.

Kahjuks on aga terve rida väikemaapidajate piirkondi, kus praegu puuduvad väikemaapidajate organisatsioonid, ehkki sealsed väikemaapidajad on ammugi teinud vajalikke eeltöid seesuguseks ühinemiseks. Takistuseks on olnud asjaolu, et paari viimase aasta jooksul pole enam väikemaapidajate ühinguid registreeritud. See asjaolu on aga olnud kahjuks nii väikemaapidajatele kui ka Maatöölise ja Väikemaapidajate Kojale, kes väikemaapidajate ühingute kaudu saaks oma tegevust mitmeti avardada lojaalses koostöös kohapealsete põllumajandusringkondadega.

Teiseks on ilmnenuid raskusi ka maatöölise kultuurilise ja sotsiaalse taseme tõstmisel, kuna ka maatöölisel puudub praegu oma kutseühing. Maatöölise ja Väikemaapidajate Koja algatusel peeti küll läinud sügisel Üleriigilise Maatöölise Kutseühingu asutamiskoosolek, kuid Sisekaitse ülema otsusel ei antud registreerimise toimetusele

käiku. Kavatsatud ühingul oleks töötanud osakonnad kohtadel ja ühing ise oleks seisnud tihedas koostöös Kojaga. Mainitud osakondade kaudu oleks Koda saanud sooritada kõik vajalised eeltööd tööliste haridustöökohapeal. Praegu tuleb see kõik aga teha Koja bürool, mis on aega viitev ja kulukas. Tööliskonnal on aga suur huvi haridustöö vastu väga mitmesugusel kujul, nii ka töösukuse parandamise ja kvaliteettöölisteks väljakujundamise alal, mis on eriti tähtis ka põllumeeste-töõandjate seisukohalt. Seda kõike saaks tagajärjekalt teha vaid organiseeritud tööliskonna kaudu.

Märgukirja lõpul palutakse Põllutöömistri kaasabi selleks, et kaotataks kitsendused väikemaapidajate ühingute ellukutsutamisel ja maatöölise kutselisel organiseerimisel. Need organiseeritud koondised oleksid kasuks meie põllumajanduse edutamisel, püsiva riiklustunde süvendamisel ja maaelanikkonna kultuurilise taseme tõstmisel.

VÄIKEMAAPIDAJATE ÜHINGUTE KAVATSUSI EELOLEVAL SUVEL

K a n e p i ühing Võrumaal on välja kuulutanud söödajuurvilja kasvatuse võistluse, mille vastu liikmeskonnas elav huvi. Tööde vaheajal on kavas ka õppereis parematesse väiketaludesse ja põllumajapidamistesse.

V i l j a n d i ühingus on ettevalmistused käimas ühiseks õppereisiks Pärnu- ja Valgamaa parematesse väikemaapidamistesse. Matk kestaks 2 päeva.

V ä i n j ä r v e ühingul Järvamaal, kuhu kuulub peamiselt Koeru ümbruskonna väiketalunikke, on samuti kavas õppereis juuni lõpul. Nendegi matk oleks 2-päevaline ja suunuks Lõuna-Eesti poole.

J õ õ p r e ühingul Pärnumaal seisab suvises töökavas õppereis ja üks põllumajanduslik kursus. Sealsetel väikemaapidajatel on palju muresid teoksiloleva maakorralduse pärast, mis liigub väga aeglaselt.

R ä p i n a väikemaapidajate ühing Võrumaal, kui vanemaid ja aktiivsemaid väikepõllumeeste koondisi, teostab eeloleval suvel põlluvilja kasvatuse võistluse. Õppereis on kavatsusel 6.—7. VII Põhja-Tartumaale ja Virumaale.

K õ p u ühing Viljandimaal teeb õppereisi oma kodumaakonna parematesse väiketaludesse.

V i l u s i väikemaapidajad (Tartumaal) katsetavad tänava kurgisoolamisega turunduslikuks otstarbeks. Kavas on ka õppereis.

Riigikohtu seletusi põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise alalt

„Soola kaalumine“ ei ole põllumajanduslik töö

1. Olga Soune oli Karl Hakki juures Ala-Hanikase talus palgaline tööline. Peremehe K. Hakki poolt Olga Soune saadeti 7. okt. 1935. a. naabri „Peedo“ tallu rehepeksmise tööle. Seal hakkas O. Soune teiste töölistega hullama ja muu seas nõnda nimetatud „soola kaaluma“, mis toimus selliselt, et Soune pani teise töölisega seljad kokku, põimisid selle töölisega käed ja niiviisi tõstsid üksteist kordamööda kummardades. Sellejuures O. Soune kukkus nii õnnetult, et saadud raske vigastuse tagajärjel suri haiglas 8. märtsil 1939. a. Olga Soune ema Julie Soune nõuab matuseraha Põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse (RT 1936, 12) põhjal.

Sotsiaalministeeriumi Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakonna direktor oma otsusega 18. aprillist 1939. a. jättis esitatud nõudmise tagajärjeta, põhistades oma otsust seega, et O. Soune vigastus ei olnud tingitud põllumajanduslikust tööst ega juhtunud ka selle töö juures, vaid ajal, mil töö oli mängimiseks katkestatud.

Selle otsusega ei olnud päri Julie Soune ja andis kaebuse Riigikohtule, paludes eeltähtendatud direktori otsus 18. aprillist 1939. aastast tühistada ja ette kirjutada direktorile asi uuesti läbi vaadata ja tema, Julie Soune, taotlus rahuldada. Kaebaja väidab, et õnnetus juhtus põllumajandusliku töö juures, aga mitte ajal, mil töö oleks mängimiseks katkestatud. Olga Soune ülesandeks olnud õlgede kinnitrampimine, õnnetus olnud põllumajandusliku töö juures ning olnud tingitud sellest tööst. Seepärast kaebaja leiab, et Põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse §§ 4 ja 16 p. 2 alusel nõudmine kuuluvat rahuldamisele.

Riigikohus leidis, et kaebus ei vääri rahuldamist. Kuigi ei ole õige Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakonna direktori seisukohalt, nagu oleks õnnetus juhtunud sel ajal, mil töö oli mängimiseks katkestatud, s. o. töö vaheajal, on siiski õige see, et Olga Soune ise katkestas töö sellega, et ta hakkas teiste töölistega hullama: „konna hüppama“ ja „soola kaaluma“, nagu juurdluse andmetest nähtub. Olga Soune ülesandeks aga oli õlgede vastuvõtmine ja kinnitrampimine. Seega ei olnud õnnetus töö tegemisega sellises seoses, mis Põllutöölise õnnetusjuh-

tumite vastu kindlustamise seaduse § 4 põhjal õigustaks nõude rahuldamist.

(Adm. os. t. 10. I — 1940 a., ots. 16. II 1940. a.)

Saapa hõõrumisest tekkinud gangreen

2. Sotsiaalministeeriumi Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakonna direktor jättis Jaan Orava abiraha ja pensioni nõudmise rahuldamata põhjendusel, et J. Orava vigastuse, jala gangreeni, tekkimine saapa hõõrumisest, ei olewat tõestatud ja pealegi ei saavat saapa hõõrumist lugeda õnnetusjuhtumiks Põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse (PÖVKS) § 4 mõttes.

Riigikohtule antud kaebuses palub Jaan Orav'a volinik tühistada eeltähtendatud otsus ja saata asi tagasi uueks otsustamiseks seletades: Asja otsustamisel olewat oluliselt rikutud PÖVKS § § 1, 4j.t. Asjas leiduvaid tõendeid kui ka kogu asjaolustikku olewat ekslikult hinnatud. Saapa hõõrumist kui ka tõenäoliselt selle tagajärjel tekkinud gangreeni tulevat lugeda õnnetusjuhtumiks PÖVKS mõttes, sest kaebaja seisnud haigestumise ajal palgalises teenistuses Paul Luiga juures põllutöölisena ja tervisriike tekkinud tööandja poolt antud ülesande (rehepeks) täitmisel ning olnud tingitud selle ülesande täitmisest. PÖVKS § 1 kohaselt loetavat põllumajanduslikuks tööks ka viljapeksmine ja puhastamine, s. o. tegevus, mille juures kõnesolev tervisriike juhtunudki.

Riigikohus tühistas kaevatud otsuse järgmistel põhjustel: Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakonna direktor on käesoleva asja otsustamisel asunud seisukohale, et kaebaja jala vigastuse, gangreeni, tekkimine saapa hõõrumisest ei olewat tõendatud. Administratiivmenetluse seaduse (AMS) § 54 järgi otsustab selle, kas teatud asjaolu tõendatud või mitte, ametiasutis oma veendumuse järgi, arvestades sealjuures kõiki selgitatud asjaolusid. Põhjendatud kahtluse korral tõendi ehtsuse, usaldusväarsuse või täpsuse kohta, võib ametiasutis tõendi arvestamata jätta. Asjas ülekuulatud tunnistajate seletustest peab järeldama, et rehepeksu ajal hõõrus kaebaja parema jala suurevarba aluse katki, millise vigastuse tagajärjel kaebaja hiljem tuli haiglasse paigutada. Tartu Ülikooli Haavakliiniku andmetel võis kaebaja jala gangreeni põhjustada ka saapa

hõõrumine. Need asjaolud lubavad käesoleval korral põhjendatult oletada põhjusliku sideme olemasolu kaebaja vigastuse ja saapa hõõrumise vahel. Et Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakonna direktor, asudes eeltähendatud seisukohale, oleks arvestanud tähendatud asjaolusid, kaevatud otusest ei nähtu ja seega ei ole otsus kooskõlas AMS § 54 eeskirjadega. Õigeks tuleb lugeda kaebaja väidet, et saapahõõrumist ja tõenäoliselt selle tagajärjel tekkinud gangreeni tuleb käesoleval korral lugeda õnnetusjuhtumiks PÖVKS mõttes, sest toime- tuse andmetel tekkis kaebaja kui põllutöölise tervisriike tööandja poolt antud üles- ande (rehepeks) täitmisel. PÖVKS § 1 kohaselt tuleb viljapeksmine ja puhastamine, s. o. tegevus, mille juures kaebaja sai vigas- tada, lugeda põllumajanduslikuks tööks ja sama seaduse § 4 järgi on PÖVKS eeskirjad kehtivad õnnetusjuhtumite puhul, mis on tekkinud põllumajandusliku töö juures või on tingitud sellest tööst.

(Adm. os. t. 17 I — 1940. a., ots. 14. III 1940. a.)

Juba hobuse rautamisel sai mees vigastada . . .

3. Sotsiaalministeeriumi Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakonna direktor, vaadanud läbi põllutöölise Arved Kuiv'a õnnetusjuhtumi vastu kindlustamise toimiku ravikulude asjas, otsustas Põllutöölise Õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse (PÖVKS) §§ 4 ja 5 põhjal tunnustada, et Arved Kuiv'a vigastuste ravimise kohta ei ole kehtivad PÖVKS sätted, sest asjas pole- vat tõendatud, et A. Kuiv'a põie- ja neeru- haigus oleks tekkinud tööõnnetusest 19. jaanuaril 1939. a. Villem Männiku päralt olevas Kangro talus, vaid Tartu Ülikooli II sisehaiguste kliiniku arvamise kohaselt oli see vigastus Kuiv'al olemas tõenäoliku- lt juba enne.

Riigikohtule antud kaebuses palub A. Kuiv' ära muuta Töökaitse ja Sotsiaalkind- lustuse Osakonna direktori otsus ja asi ta- gasi saata uueks otsustamiseks, seletades: Asjatoimetuse andmetel olevat küllaldaselt tõendatud, et vigastus on saanud põlluma- jandusliku töö juures ja on otseselt tingitud sellest tööst. Vigastuse saanud enne jõulut 1938. a. hobuse rautamise juures, kus ho- bune teda ootamatult seljaga vastu puki ülemist puud löönud, mille tagajärjel saa- nud tugeva põrutuse selga, millest vigastus alguse saanud. Halliste jaoskonnaarst dr. Nirk'i arvamuse ja samuti ka haigemaja avaldusega olevat tõendatud, et põie haavad ja verejooks ning neeruhaigus on esile kut-

stud hauma poolt ja tingitud põrutusest. Talutöölise tegevus talust sepa juurde rau- tamiseks saadetud hobuse jala kinnihoidmi- sel rautamise juures, tulevat lugeda põllu- majanduslikuks tööks PÖVKS § 1 mõttes.

Riigikohus tühistas kaevatud otsuse järgmistel põhjustel: Nagu asjatoimetuse andmetest nähtub, käis kaebaja umbes kuu aega enne otsuses mainitud õnnetusjuhtu- mit sepa juures talu hobust rautamas, kus- juures tema hobuse jalga rautamisel kinni hoidis ja hobune teda ootamatult seljaga vastu puki puud löi, mille tõttu kaebaja sai tugeva seljapõrutuse. Dr. Nirk'i kui ka Ter- vishoiu inspektori arvamuse kohaselt võis kaebaja haiguse ja vigastuse põhjustada ka põrutus. Seda võimalust ei eita ka otsuses mainitud Tartu Ülikooli II sisehaiguste klii- niku tunnistuses väljendatud arvamus, mille järele kaebaja haigus oli tõenäoliselt olemas juba enne 19. I. 1939. a. aset leidnud õnne- tusjuhtumit, muutudes selle tagajärjel ai- nult halvemaks. Arvestades neid asjaolusid, tuleb käesoleval korral põhjusliku sideme olemasolu kaebaja haiguse ja hobuse rauta- misel saadud põrutuse vahel lugeda tõenäo- liseks ja järelikult osutub ka väide, et hai- gus võis alguse saada just tähendatud põru- tusest, põhjendatuks. Kuna asja otsustami- sel ei ole arvestatud eeltähendatud asjaolu- sid ja talutöölise tegevust talust sepa juurde rautamiseks saadetud hobuse jala kinnihoid- misel rautamise juures tuleb lugeda põllu- majanduslikuks tööks PÖVKS § 1 mõttes, siis ei või kaevatud otsus jääda jõusse ja tuleb tühistada.

(Adm. os. t. 13. I — 1940. a., ots. 22. II 1940. a.)

Kui pole palgaline, ei ole ka kindlustust

4. Olga Luik pöördus Sotsiaalministeeriumi poole palvega määrata temale abiraha Põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kind- lustamise seaduse alusel (RT 1936, 12, 77). — Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse osa- konna direktor, asja läbi vaadanud 30. nov. 1938. a. leidis, et paluja Olga Luik ei ole talus töötanud palgalisena ja Põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise sead. § 2 põhjal otsustas Olga Luiki abiraha palve jätta rahuldamata.

Selle otsuse peale Olga Luik andis kaebuse Riigikohtule, milles väidab, et ei ole mõeldav, et ta, võõras inimene, kes ennast päevatööst elatab, oleks nõustunud tasuta töötama. Palus jaoskonnakohtuniku kaudu asjaolude selgitamiseks tunnistajatena üle kuulata Julius Tätte, kes poliitselisel juurd- lusel olevat ebatõtt rääkinud ja veel üle

kuulata Erich Rooma ja kaevatud otsus 30. novembrist 1938. a. tühistada ja asi tagasi saata uueks otsustamiseks.

Riigikohus leidis järgmist: Asja arutamisel Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse osakonna direktor on üsna õieti tõlgitsenud Põllutööliste õnnetujuhtumite vastu kindlustamise sead. § 2, mille järgi ainult palgallid töölised võivad õnnetusjuhtumil saadud vigastusel abiraha taotleda. Mis puutub aga faktilisse olukorda, siis kaevatud direktori otsuses ei ole asjaolude moonutamist olnud ja järeldus on tehtud loogiliselt kooskõlas asjaoludega. Olga Luik tuli 24. IV. 1938. a. Mäksa valda Soovere tallu oma õe juurde külla. 25. aprillil 1938. a. tuli sinna naabri Lepiku talu peremees Julius Tätte oma emale loomade talitamiseks abi paluma 26. aprilliks 1938. a., sest ta ise sõidab selleks päevaks linna. Loomade talitamisel ja nimelt lehma poegimisel 26. aprillil 1938. a. lõi lehm jalaga Olga Luiki vasaku jala pindu. Politseilisel ülekuulamisel 22. juunil 1938. a. Olga Luik ise võtab õigeks, et palgast rääkimist ei olnud, kui ta läks naabri tallu abistama. Sama Olga Luik, üle kuulatud 16. dets. 1938. a., seletab, et hiljem leppinud kokku töötasu suhtes ja septembri kuus alles nad sõlminud Jul. Tättega kirjaliku teenistuslepingu, s. o. täitnud teatelehe vorm. nr. 1. Ülekuulatud Ann Tätte ja Julius Tätte samuti kinnitavad, et O. Luikiga palgalist vahekorda ei olnud. Seega Olga Luiki enda seletusest, tunnistajate öeldistest ja kogu asioludest on üsna õige järeldus tehtud, et käesoleval korral oli ainult juhuslik naabri abistamine, aga mitte teenistuslepinguline vahekord. Olga Luiki palve üle kuulata tunnistajatena Julius Tätte ja Erich Rooma ei ole lugupeetav, sest et ei saa tunnistajaid üle kuulata O. Luiki iseenda seletuste ja õigeksvõtmiste ümberlukkamiseks. Pealegi Julius Tätte on selgesõnaliselt juba ütelnud, et palgalist vahekorda tema ja Luiki vahel ei olnud.

Mis puutub aga kaebaja väitesse Riigikohtule, et ei ole mõeldav, et ta, O. Luik, oleks tasuta läinud tööle, siis selle kohta tuleb märkida järgmist. Tõsi on, et BES § 4175 järgi sellele vaatamata, et kokkulepet otseselt sõnaselgelt ei olnud tasu kohta, siiski võib teenistuslik palgaline vahekord olla, kuid sellest võib ainult siis kõnelda, kui konkreetset asjaolud õigustavad sellist järeldust, et poolte vahel oli vaikiv kokkulepe tasu kohta. Vaikiv kokkulepe tasu üle võib olla kas selles mõttes, et mõlemad pooled leppisid vaikivalt kokku, et vastav töö ei või jääda tasuta, või jälle vähemalt selles

mõttes, et üks pool tegi tööd sellise selge lootusega tasule, et teisele poolele, kelle kasuks see töö tehti, kui ta ei soovi selle eest tasuta, tuleb ette heita sisetundetust sellise töö tasuta vastuvõtus. Käesolev faktiline olukord ei luba etteheiteid teha Julius Tättele, et ta, paludes naabrirahvast üheks päevaks endale abiks loomade talitamisel, ei mõelnud tasu maksmisele, kuigi Olga Luik oli vastupidisel arvamusel. Naabritalu rahva juhuslik abistamine ühes või teises üksikus majapidamise toimetuses tasuta on täiesti harilik asi ja väljakujunenud tava järgi maal keegi ei mõtle selle juures palgalisele tasule.

(Adm. os. t. 152 I — 1939. a., ots. IV. XI 1939. a.) J. R.

Koja tegevusest

Riigimõisade töölistkonna poolt ülestõsetud küsimustes esitas Koda Riigimõisade Valitsusele pikemas märgukirjas rea soovivaldusi ja ettepanekuid. Neis juhiti kõigepealt tähelepanu sellele, et riigimõisades uuest lepinguaastast peale ei vähendataks töölistele antavate vabade päevade arvu, mis sisuliselt tähendaks aastatöötundide arvu suurendamist. Teiseks avaldati soovi, et kõigis riigimõisades viidaks läbi aastatöötundide määra ühtlustamine, kuna praegu see on kõikuv. Kolmandaks anti edasi töölistkonna palavam soov, et leitaks võimalusi töötasude reguleerimiseks vastavalt elukalliduse tõusule. Tänavu tõuseb näiteks lihtpõllutöölise aastane rahapalk ainult 10 kr. võrra, mida on aga vähe, kui pidada silmas tasude tõusu mujal. Edasi rõhutati, et pole õige see võte, kus Riigimõisade Valitsus määrab kindlaks küll palkade ülemmäärad, kuid jätab valitsejatele õiguse maksta ka neist vähem, nii kuidas töölistega jõutakse kaubale. Koda rõhutab, et säärane säästutegemine nagunii väikesest töötasust tekitab vaid meelekihedust. Lõpuks puudutati märgukirjas veel küsimusi, mis seoses uue töölepinguga.

Kutseühingulise organiseerimisvabaduse

taotlemiseks astus Koda samme Sise- ja Põllutööministri juures, millistest toodud lähem ülevaade käesolevas numbris teisel.

Sakslaste maade realiseerimise küsimuses

esitas Koda Põllutööministrile uue märgukirja, mille kokkuvõtte esitatud selles numbris mujal.

Külmakahjustuste küsimuses väiketalundite aedades

võttis Koja juhatus oma viimasel koosolekul vastu järgmised põhimõtted: 1) võtta Koja poolt ergutusrahasaajateks uute viljapuude istutamisel ka neid, kes kord juba toetust saanud, kui neil on puid külma-rikutud, 2) esineda Põllutöömisteeriumis sooviga, et ühe aasta vältel lubataks anda Koja poolt toetust ka väljaspool tunnustatud puukoole ostetud viljapuit, 3) ikalduslaenu tuleks võimaldada ka neile väikemaapidajatele, kellel viljapuu-ae oli peamiseks sissetulekuallikaks, 4) tuleks eriti intensiivselt propageerida köögivilja kasvatus laiendamist ja aidata kaasa köögiviljade konservimisele ning säilitamisele, 5) aidata kaasa mahlade valmistamis- ja levitamisele väikemaapidajate hulgas ja astuda ka omalt poolt samme odava suhkru saamiseks mahlade valmistamisel.

Kurkide soolamist

laiemas ulatuses tahab Koda tänava õhutada ja soodustada Vilusi väikemaapidajate ühingu piirkonnas Mustvee ligal, kus laialdane kurgikasvatuse rajoon. Koja tööd jõud ongi juba käinud kohapeal vastavaid eeltöid tegemas ja instruksioone andmas. Algatuse vastu valitseb kohapeal väga elav huvi. Koda on mainitud ülesande läbiviimiseks reserveerinud oma käesoleva aasta eelarves ka vajalised summad. Soolatud kurke on kavatsus turustada E. Väikemaapidajate Keskliidu kaudu, kellel vastav müügiorganisatsioon olemas.

Koja 1940/41. a. eelarve kava

on koostatud tasakaalus 28.200 kr. Tulude poolel on loota toetust Põllutöömisteeriumilt 23.000 kr. Kulude osas on nähtud ette toetusteks väikemaapidajatele 5500 krooni, haridustööks 3200 kr. ja kirjastamiseks 3100 kr. jne. Eelarve tuleb kinnitamisele Koja täiskogus 17. skp.

1939/40. a. lõppes ümmarguselt 2000 kr suuruse ülejäägiga.

Koja uuteks esindajateks põllutöölise õnnetuspensionide

komisjonidesse nimetati juhatuse poolt: 2. jsk. tööinspektori juurde, Tallinnas, Koja nõunik G. A b e l, 3. jsk. tööinsp. juurde, Rakveres, Koja liige J. P e l l o ja Paides — R. M a r r a n d i, 5. jsk. tööinsp. juurde, Tartus, Koja liige T. T a l v i ja 7. jsk. tööinsp. juurde, Narvas, Koja liige V. O r g u l a s Teised esindajad jäid endiseks.

SOTSIAALKÜSIMUSI

Õiguskantsleri seisukoht riigimõisade tööliste õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise küsimuses.

Hiljuti on Õiguskantsleri poolt Sotsiaalministeeriumile saadetud seletus, mille järgi tulevat riigimõisade tööliste õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise küsimuses käia mitte Põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse (RT 1936, 12, 77) järgi, nagu seni, vaid hoopis Riigimõisade tööliste ja nende perekonnaliikmete arstiabi ja töövõimetuse ning vanaduse korral toetuse andmise määrus (RT 1934, 55, 483) järgi, millise alusel praegu teatavasti toimub riigimõisade töölistkonna arstiabikorraldus ja mõnesuguse toetuse andmine raugapäevil.

Tähendatud seisukoht, kui see peaks jääma püsima, asetab aga riigimõisade tööliste väga ebaloomulikkul olukorda. Kõnesolev määrus, mida Õiguskantsler oma arvamusel märgib, ei ole ju õigupoolest üldse rajatud kindlustuse alusele, vaid on hoolekandeline ilma norm. Kui kõigile teistele põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustatud sammetena arstiabi, abiraha, matuseraha, pension ja proteese, siis tähendatud määrus kõneleb ainult arstiabist ja abirahast, kuid neistki märksa vähemas ulatuses kui Põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seadus. Toetus töövõimetuse ja vanaduse puhul, mis riigimõisades praegu läbi viidud, pole ju kuidagi võrreldav teistele põllutöölisele ja nende perekonnaliikmetele kindlustatud pensioniga õnnetusjuhtumite korral, vaid see on puhtakujuline hoolekandeline kaasabi, nagu seda võimaldavad üldises hoolekandelises korras kõik omavalitsused ja nagu seda andsid endised mõisnikudki.

Kui Põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seadust välja töötati, siis oli päris selge, et sellele alluvad ka riigimõisades teenivad põllutöölised. Nii on sellest aru saadud ka siiani. Kui vastavast määrusest pole kustutatud paari tagasihoidlikku paragrahviosa, mis korraldasid arstiabiandmist tööõnnetuste puhul enne Põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seaduse jõustumist — s. o. enne 1. maid 1936 —, siis ei tähenda see veel, et neid kõrvalejäänud norme tuleks eelistada seadusele, mis on hilisem, võimaldab tööliste suuremat hüvitust ja oli just mõeldud ka riigimõisade jaoks.

Nagu Riigimõisade Valitsus Koja selle-

kohasele järelepärimisele teatas, ei saa ka tema Õiguskantsleri seletusega jääda rahule, mispärast on kavatsusel vastavate sammude astumine senise korra püsima jätmiseks — s. o. riigimõisade tööliste kindlustamiseks õnnetusjuhtumite vastu korras, mis põllutööliste jaoks ette nähtud.

Juhul aga, kui Õiguskantsleri seisukoht jääb siiski püsima, peaks Riigimõisade Valitsus esitama kiires korras tarvili- sed ettepanekud tekkinud imeliku olukorra kõrvaldamiseks.

NAINIE JA KOIDU

Hoidke talirõivaid koide eest!

Õigeaegne hoolitsus talirõivaste eest tagab nende korralikkuse ja vastupidavuse. Jättes aga kevadel rõivastisesemed, mida me suvel ei kanna, kusagile naela otsa hooletult rippuma, tabab meid sügisel peagu alati ebameeldiv üllatus — koid on teinud rõivaste juures oma hävitava töö. Kui arvestada asjaolu, et talirõivad, nagu kasukad, paksemad villased kleidid jne. on küllalt hinnalised, eriti praegusel ajal, mil villa hind nii palju on tõusnud, ei tohiks ükski perenaine oma pere villaste rõivaste tagavara jätta hooletusse.

Hiljemalt maikuul on paras aeg talirõivaste korraldamiseks ja suviseks pakkimiseks. Harilikult algavad koiliblikad oma laastavat tööd sel kuul, mil nad munevad munad pehme villa kiudude vahele. Munadest arenevad tõugud, milliste toimel õieti sünnibki riide riknemine. Seepärast peab rõivad koide eest ära panema varem, kui koiliblikad oma lendu ja munemist algavad.

Kõigepealt harjame rõivad põhjalikult tolmust ja kõrvaldame neilt plekid, sest koid armastavad esijoones just määrdunud ja plekitatud rõivaid. Mantli, kasuka või kleidi asetame vastavale puule. Nüüd paigutame rõivaste juurde mõnda lõhnavat ainet, nagu värskelt tambitud musta pipart, lehttubakat, koirohtu või naftaliini. Viimane lõhnab küll väga tugevalt, mille tõttu seda vajalik tarvitada hoonetes, kus koide oht eriti suur. Kui koisid esineb vähem, võib tarvitada peent pipart, mida asetada väikestesse paberituubikestesse ja kinnitada need rõivaste külge vasemale poolele. Edasi õmbleme rõivaste ümber ajalehti, kasutades seks värsked ajalehti mitmekordselt. Ka värsked triikimusta lõhna ei kannata koid. Ainult rõivapuu konksu hoiame ajalehtedest väljas. Nüüd asetame rõivad suurde linasest riidest kotti või mähime ümber suure linase voodilina, millise õmbleme äärtest tihedalt kinni. Kindlamini aga kaitseb koide eest ja käsita-

misel palju lihtsam kui lina või riidest kott, on koikaitse-kott. Viimane on valmistatud tugevast ja tihedast paberist ning varustatud papp-liistuga, millesse koti sise-poolle saab asetada rõivapuu konksu ja välis-poolse liistu kaudu saab kotti riputada varna otsa. Ülaäär on varustatud liimiga, mida rõivaste sissepaigutamise järele saab tihedalt kinni kleepida. Koikaitse-kotte on kahes suuruses, hinnaga 45—55 senti, millised on saadaval rohukauplustes ja suure-rais raamatukauplustes. Ühte suuremasse kotti mahub vabalt paar mantlit ja lisaks vähemaid esemeid, nagu salle, mütse, sukki, kindaid, villast pesu jne. Korralikul käsita- misel püsib üks kott mitu aastat, uuendada tuleb igakordsel tarvitamisel ainult liim üla- ääre kleepimisel.

Villaseid vaipu, pesu, sukki, kindaid jne. on hea panna ka tihedasse ja hästisuletavasse puust kasti. Kasti võiks enne seest

Koja poolt korraldatud käsitöökursusest osa- võtjaid Põlli mõisas

Maatööliste ja Väikemaapidajate Koda korraldas Polli mõisa töölis-naistele ka keedukursuse.

Pildil paremalt teisena istub kur-suste instrktor pr. A l u r i.

vooderdada paksema paberiga. Kasti paiguta-tavate esemete juures toimetada ülalkir-jeldatud eeltööd; pestud esemete juures hoo-litseda, et need oleksid hästi kuivad. Ka käesoleval juhul tarvitada mõnda ülalnime-tatud lõhnavat ainet, mida kunagi pole soo-vitav lahtiselt riputada riieteale, vaid samuti panna paberi sisse. Pealt katta riided korra-likult värskete ajalehtedega ja kasti kaas ti-hedalt sulgeda. Kast paigutada kuiva kohta.

Ülalkirjeldatud viisidel talirõivaid suveks pakkides võime sügisel alati julged olla, et rõivad on koidest puutumata, terved ja puh-tad.

Söögem kevadel rohelist

Varakevadel, mil talvised aedvilja taga-varad juba lõppenud, jääb toit paratamatult ühekülgseks, kannatades peamiselt vitamiini- ja mineraalainete puuduse all. Siin ei tohiks jätta kasutamata varakult kasvavaid rohelisi taimi, vaid lisaks vabas looduses kasvavatele nõgestele, naatidele ja hapuobli-katele tuleks perenaistel aegsasti korraldada sibulavarte, murulaukude, tilli, peterselli, re-dise ja salati kasvatamist! Peale rikkaliku vitamiinide ja mineraalainete, nagu lubja, raua, magneesiumi jne. sisaldavuse soodus-tavad rohelistes taimed ainevahetust inimke-has, korraldavad seedimist, südametegevust ja mõjuvad verd puhastavalt. Ka rikastavad nad meie keha rohke päikeseenergiaga ja on heaks ravimiks soonte lujjumise vastu.

Noortest nõgestest, redise-, hapuoblika- ja naadilehtedest valmistame maitsvaid suppe, ainult enne supisse panemist neid mitte kupa-tada, mille tagajärjel nende toite-väärtus tunduvalt langeb. Sibulavarsi, peter-selli lehti, murulauku, tilli jne. saame lisada maitseainetena paljudele toitudele, tarvita-

des neid toorelt. Alljärgnevalt paar näidet roheliste taimede toiduks valmistamisest:

ROHELINE SUPP I

3 l vett, 600 g sealiha, 1/2 klaasi kruupe või tangu, 2 sibulat, 2 porgandit, 500 g redise-või naadilehti või noori nõgeseid, soola.

Pestud liha panna külma veega keema, kui keeb, riisuda vaht ja lisada hakitud sibulat, porgandid ja pestud tangud. Kui liha ja tan-gud pehmed, liha välja võtta ja lisada hästi pestud ja peenendatud rohelistes lehed. Keeta läbi. Liha tükeldatult panna supisse või anda lauale supi juurde .

ROELINE SUPP II

1 l vett, 2 l piima, 2 spl. rasva või võid, 1 spl. jahu, soola, 500 g noori nõgeseid või re-diselehti.

Rasv ajada pajas tuliseks, lisada hästi pestud ja hakitud rohelistes lehed ja jahu. Keeta läbi, lisada keev piim ja vesi. Ajada keema ja maitsestada soolaga.

SEGASALAT KEVADEKS

1 l koorega keedetud kartuleid, 2 kõvaks keedetud muna, 2—3 spl. peenendatud rohe-list maitseainet (sibulavarsi, murulauku), järelejäädunud külma kala või liha, 5—6 re-dist.

K a s t e: 2 klaasi hapukoort, soola, 1/2 tl. suhkrut (vähe haput mahla või äädikat).

Aurus keedetud ja kooritud kartulid ning kala või liha tükistada. Munad lõigata villu-deks ja lisada kartuli- ja lihatükikidele, sa-muti rohelistes maitseained. Hapukoorele li-sada maitseained ja segada kuivainetele juurde. Salat tõsta klaaskaussi või vaagnale ja pealt ilustada muna ja rediseviiludega. Lauale hommiku- või õhtueineks. A. Aluri.

Põllumajanduse töömailt

KANAPOJAD PEAVAD SAAMA VALKAINEID

Vanasõna ütleb: „Kanapoegi loetakse sügisel.“ See tähendab, et igast noorest ei tule veel munejat kana. Ameerika kanafarmides on kujunenud reegliks, et ühe muneja kana saamiseks on tarvis panna hauduma vähemalt 5 muna. Ka meil on välja kujunenud, et vähemalt 4 muna läheb selleks tarvis. Keskmise poegade väljumise protsent on 65% ehk 3 munast 2 poega, pooled, neist isegi rohkem, on kuked, osa poegi saab otsa, — nii osutubki ülaltoodu õigeks.

Nüüd on aeg, kus saame aidata kaasa, et kadu oleks väiksem ja töö tulemused sellega paremad.

Kõigepealt peame hoolitsema, et pojad oleksid hästi toidetud. Noored kasvavad olevused vajavad niisugust sööta, mis sisaldab vajalisel määral valku. Valk on aine, millest ehitatakse keharakud, lihased, veri, nahk, suled jne. Ka vosvorit ja lupja vajab organism kontide ehitamiseks. Neid kõiki peab söötades leiduma. Teravili ja kartulid sisaldavad küll neid aineid, kuid siiski mitte sellisel määral, et jätkuks kõikide nõuete katmiseks.

Kui kanapoegade põhisoöt koosneb teraviljasaadustest ja kartulipudrust, neis segatud segaviljajahudega ja kliidega, siis katsutagu neile anda ka kooritud piima niipalju kui juuakse. Piim antagu ette hapendatult, mitte rõõsalt, sest viimane muutub väga ruttu poolhapuks ja see on kahjulik. Ka pehmet sööta on kasulik valmistada hapu piimaga. Väga heaks söödalisaanduseks on kalad või kalajäänused, purustatud kondid. Konte ei tohiks aga põletada, sest põletamisega hävivad kõik söödavad ollused. On ka väga hea, kui pojad saaksid väljas käies otsida putukaid ja ussikesi ning nokkida värsket rohtu.

Suurema arvu poegade kasvatamisel, eriti veel piiratud ruumis ja jooksuaias, kus loodus söödavat mingisugust ei paku, peaks olema kanapoegadel kogu aeg ees vabalt nokkimiseks poegade kuiv sööt. Seda võib valmistada kodusel teel segaviljajahust, nisukliidest ja liha-kalajahust, kui viimased on saadaval. Samasugune valmiskuivisööt on praegu igalpool üle maa müügil kohapealsetes kanamunade vastuvõtupunktid. Kui kohapeal seda ei ole, siis nõutagu selle saatmist E. Munaekspordilt. Lisaks kuiv- ja pehme-

söödale peaksid pojad saama veel teri vähemalt kord päevas.

KARTULI HARIMISEST

Esimeseks tööks on siin tavaliselt äestamine, et hävitada umbrohtu. Äke ei tohi olla liiga raske ega pikkade pulkadega, — see kisub kartulid vaost välja. Paremini sobivad siia kerged sik-sak-äkked või puust tehtud raamäkked. Äestamist ei või jätta väga hiljaks, sest kui umbrohi on läinud juba tugevaks, siis ei karda ta ka äestamist. Samuti ei ole soovitatav äestada kohe pärast vihma, muld läheb siis kõvaks.

Kõike umbrohtu ei saa siiski äestamisega hävitada, vaid osa jääb ikkagi kasvama. Nii jäävad alles üksikud põldsinepitaimed, piimohakad jt. Kasvama jäädes külvavad need hiljem koos kartulitega palju seemet puhkasharitud maale. Seepärast on tarvis neid välja kiskuda käsitsi. Väljakisutud ohakaid ja piimohakaid ei tohi visata aga põllule ega tuua ka sõnnikusse, vaid põletada ära, sest nende seeme on väga visa hingega.

Muldamine järgneb äestamisele. Eitsee aga sugugi halba, kui mõni päeva peetakse vaod äestatult. Parem on mullata pärast vihma, millal muld jääb paremini üles. Mitu korda mullata — see ripub mulla iseloomust ja ka ilmastikust. Kui põllud pole väga umbrohtunud, jätkub kahest muldamisest. Raskematel maadel mullatakse rohkem; soomaadel pole muldamisel kuigi suurt tähtsust. Viimasel muldamisel katsutagu muld hästi tõsta vao harjale kartulitaimede ümber. Katsejaamades tehtud viimaste aastate tähelepanekud näitavad, et kolmest muldamisest jätkub.

Viimast muldamist ei tohi jätta liiga hiljaks. See peab toimuma tingimata enne õite ilmumist. Õitsemise ajaks on kartul ajanud oma juured tugevasti laiuli, ka vao põhja alla, kust sahk läheb läbi. Sel juhul vigastame muldamisega kartuli narmasjuuri, mis mõjub vähendavalt saagile.

Käabustalundites, kus hobust ei ole ja kartulite pindala on väike, võidakse kartulid panna kas peenardesse või, veel parem, siledale maale. Peenar on mõeldav ainult märjal, külmal maal ja varajase kartuli kasvatamisel, sest peenras saab kartulimaal rohkem päikesest soendatud, mujal aitab peenar kaasa ainult maa kuivatamisele.

Tasasele maale ilma vagusid ajamata on kõige parem kartulit panna nii, et veame maa peale sirged kriipsud. Seda võib teha nõõri abil, kuid veel lihtsam on teha selleks eriline kriipsuvedaja — umbes heinareha taoline, ainult pikema peaga ja iga vao kohta üks pulk. Pulkade vahe oleks 55 sm, mis on kartuliridade kauguseks üksteisest. Nendele kriipsudele lüüakse nüüd teibaotsaga augud, kaugustega üksteisest keskmiselt 20 sm, võimalikult kõik ühesügevused ja nendesse pannakse igasse üks kartul. Edaspidine muldamine sünnib käsitsi mõne suurema kõpla abil. Korralikult mullates tekivad meil vaod nagu põllulgi, kuid siin saab teha seda palju hoolsamini ja saak võib kujuneda märksa suuremaks põllu kartulist.

KOOSTATI KASVATAMISEKS SOOVI- TATAVATE KÖÖGIVILJADE SORTI- MENDID.

Köögiviljade kasvatamise heaks kordaminekuks on peale korraliku maatevalmistamise ja väetamise ning asjatundlikult teostatud hooldamistööde väga tähtis, et oleks valitud kohane sort. Teatavasti on igat liiki köögiviljadest väga palju sorte, mis seavad erinõudeid kasvutingimuste suhtes ja milliste saagiväärtus ja omadused (varajasus, säilivus jne.) väga erinevad. Müügi jaoks on köögivilju kasvatades on väga tähtis, et oleks ühtlast ühte sorti kaupa suuremates kogustes müügile saata ja et see valitud sort oleks just hästi nõuetav.

Seni oli meie seemnekauplustes müügil köögiviljadest seemneid liiga paljudest sortidest, mis kasvatamiseks kohase sordi valimist raskendas eriti väiksemate kogemustega köögiviljakasvatajail. Et neid puudusi kõrvaldada ja toota rohkem ühtlast ja nõuetavat kaupa, on tarvis sortide arvu kokku tõmmata. Selleks E. Aianduse-Mesinduse Keskseks moodustas eriteadlastest ja tegelikkudest köögiviljakasvatajaist komisjoni, kes arvestades kõiki seniseid tegelikke kogemusi ja sordivõrdluste tulemusi, neil päevil koostas avamaas kasvatamiseks soovitatavate köögiviljade sortimendi, mis on toodud alljärgnevalt:

Soovitatavate köögiviljade sortiment.

Aedhernes: Suhkruhernes: Vürst Bismark. Poetushernes: (konservimise otstarbel põllukultuurina kasvatamiseks): 1. Folger (suureviisiliseks kasvatamiseks). 2. Turuüllatus (asjaarmastajatele). Kortsteralised ehk üdiherned: a) madalad: 1. Progress (Väerinde

ees, suureviisiliseks kasvatamiseks). 2. Withami ime (asjaarmastajatele). b) kõrged: 1. Varajane hiiglane (Early Gigant, korduvad külvid soovitatavad). 2. Thomas Laxton. 3. Non plus ultra (hiline).

Kaalikas: 1. Krasnoje Selo (suureviisiliseks kasvatamiseks). 2. Perfection (varajane, ainult suviseks tarvitamiseks, asjaarmastajatele).

Valge peakapsas: a) Varajased: 1. Titherna II. 2. Ditmars. b) Keskvarajased: 1. Glückstadt. 2. Enkhuizeni kuulsus. c) Hilised: Amager (värskelt säilitamiseks).

Punane peakapsas: Zenith.

Kähar peakapsas: Raudpea.

Õiskapsas: 1. Dippe saavutis (varajane). 2. Taani eksport. 3. Erfurti kääbus (asjaarmastajatele).

Rooskapsas: Nunhemi spiraal.

Nuikapsas: Viini valge.

Lehtkapsas: 1. Madal roheline. 2. Madal pruun.

Kõrvits: 1. Meloni kollane (väätikõrvits). 2. Vegetable Marrow (põõsaskõrvits).

Peenrakurk: Vjäsnikovi.

Mangold: Lukullus.

Sööginaeris: 1. Hollandi kollane (varajane). 2. Peetri naeris (Petrovski).

Aeduba: a) Kõrged: 1. Mont d'or. 2. Avantgarde. 3. Kapten Weddingen. b) Madalad: 1. Vaha dattel. 2. Saxa varajane.

Pölduba: Windsori.

Pastinak: Suttoni tudeng.

Petersell: 1. Suhkru varajane. 2. Bardoviki hiline.

Aedpeet: 1. Egiptuse laperik. 2. Suttons Globe.

Söögiporgand: 1. Nantes. 2. Berlicummer.

Porrulauk: Elevant.

Redis: 1. Võiredis. 2. Jääpurikas. 3. Non plus ultra (varajane).

Rõigas: 1. Delikatess (varajane). 2. Müncheni poolpikk. 3. Pariisi ümmargune, must.

Peasalat: 1. Maikuningas. 2. Rudolphi lemmik, kollane. 3. Boheemia.

Seller: 1. Imperaator. 2. Magdeburgi turg.

Sibul: 1. Vene kollane. 2. Zittau kollane. 3. Madeira. 4. Nocera (varajane, konservimiseks). 5. Braunschweigi tumepunane (asjaarmastajatele).

Juursigur: Magdeburgi.

Mustjuur: Vene hiiglane.

Spinat: 1. Taani kuningas. 2. Juliana. 3. Uus-Meremaa (asjaarmastajatele).

Tomat: 1. Princesse of Wales. 2. Kondinere. 3. Tuckswood.

Väikemaapidajad, samuti ka töölised, kellel on kasutada aiamaa, peaksid võimalikult

eeltoodud sortide hulgast tegema valiku, et vältida asjatut rahakulu ebasobivate sortimendi muretsemisel.

KARUSMARJA-JAHUKASTE VASTU TULEB VÕIDELDA

Kuna käesoleval aastal puuviljasaak kujuneb väheseks, siis peab puuvilja osaliseltki asendama marjad.

Praegu on karusmarjade pritsimise hooaeg ja tuleb hoolitseda, et need tööd tehtaks õigeaegselt. Muidu kaotab karusmari peagi igasuguse müügiväärtuse.

Heaks vastuabinõuks karusmarja-jahukaste vastu on kasoraaaniga pritsimine. Esimest korda pritsitakse kohe pärast õitsemist ja järjestised pritsimised toimuvad 10-päevaste vaheaegade järele.

KÜLVAKE ETTENIITMISEKS SEGATIST

Lehmakarjatamiseks on väiketalus tihti suuri raskusi. Selle küsimuse üheks lahendamise võimaluseks oleks lehmale suvel toorest rohtu ette niita. Vähesel määral saab siin kasutada aia ääres, kraavi-, teedekallastel jne. kasvavat umbrohtu, kuid sellest küki on vähe. On ostarbekas selleks pidada kodu lähedal mõni hästirammutatud (virtsaga!) heinamaatükike ristikhaina jne. või, kui need puuduvad, siis külida etteniitmiseks segatist.

Külvisemne seguna võiks võtta iga aari (s o. 100 ruutmeetri) kohta 1,5 kg kaera ja 1 kg peluskit või vikki. Vikki võib olla veelgi rohkem, kui seemet saada. Kui viki-seemet pole saada, võib külvata ka puhast kaera, eriti lipu- või türgikaela, mis annab rohkem saaki kui pööriskaer.

JAANIRUKIS

annab sügiseks palju toorest massi, mida lehmadele ja sigadele võib ette niita. Külviaeg on juunikuu keskel, kuid võib külvata ka varem, — saab rohkem niita. Kui ei ole jaanirukist saada, võib külvata ka harilikku tali-rukist. Viimane võsub ainult vähem, mille tõttu seda tuleb võtta segusse pisut rohkem. Ei ole karta, et talirukis ajaks sügiseks pea välja, ilma külmata talivilvi ei loo kunagi.

Külviseguks võiks võtta iga aari kohta jaanirukist 1,3 kg, kaera 1,2 kg + peluskit või vikki 0,8 kg. Kui jaanirukki asemel võetakse harilik rukis, siis seda võiks olla 1,5 kg.

NÕUANDE NURK

KÜSIMUS:

Mul on väikekoht, suurusega 2½ vakamaad. Tahaksin võtta laenu, et parandada maja ja ehitada uut loomalautu. Maja on mul praegu

kindlustatud 750 kr. eest. Kust ma peaksin laenu saama?

VASTUS:

Nagu selgub, vajate Te laenu olemasoleva elumaja remontimiseks ja uue lauda ehitamiseks. E. Maapank hoonete remondiks aga laenu ei anna, kuid uute püstitamiseks peaks laenu saamine olema võimalik. Iseküsimus on muidugi, kas ja kuipalju seesuguse väikese koha kindlustusel, nagu Teil on kasutada, üldse laenu antakse. Pöörduge avaldisega otse Eesti Maapanka, Tallinn, Vabaduspüestee 1, siis selgub varsti, kuidas Teie väljavaated kujunevad.

KÜSIMUS:

Kas on ilmunud mõnda odavahinnalist raamatut põllutöölise sotsiaalkindlustuse kohta, mida jõuaks osta ka vaesem tööline!

VASTUS:

Kuni tänaseni seesugust odavahinnalist raamatut ilmunud ei ole. Läänud aastal ilmus küll tööinspektori abi A. Kaelas'e koostatud teos „Töökaitse ja sotsiaalkindlustus põllumajanduses“, mille hind 2 kr., kuid see ei sisalda seadusi ja määrusi, mis normivad nende põllutöölise sotsiaalkindlustuse ala, kes teenivad Haridusministeeriumile alluvate koolide põllumajapidamistes. Praegu on Maatöölise ja Väike- maapidajate Kojas lõpetamisel brošüüri väljaandmine, mis kättesaadava hinna eest sisaldaks ülevaate kõigist nendest õigusnormidest, mis korraldavad põllutöölise sotsiaalkindlustust, teenigu siis töölised kas eratalundis või riigile kuuluvas majapidamises.

VÄLISMAILT

LÄTIST

Põllutöölise probleemi lahendamiseks on Läti võtnud tarvitusele kõik abinõud, et tulla läbi kodumaise tööjõuga. Läti hoolekandeministeeriumi teatel võimaldatakse igale Latgallia elanikule, kes siirdub rentnikuks üle 10 ha suurusele talundile mõnes muus maakonnas, põllumajandusliku inventari soetamiseks protsendita laenu kuni 500 latti (1 latt on 72 senti) 5-aastase tasumisajaga. Aasta möödudes saab seesugune rentnik toetust 30 latti ja igalt perekonnaliikmelt 25 lat. Latgallia põllutööliste, kes siirduvad tööle muises maakonnisse, võimaldatakse protsendita laenu 150—300 lat. 5-aastase tasumistähtajaga ja tasuta sõit. Aasta möödumisel saavad nad samu toetusi nagu rentnik.

Üldse kavatakse Läti teha linnad puhtaks mitetöötavast elemendist. Nii tuli iga üksiku majateenija kohta tema linnasolemise vajadust tõestada ja paljudele ei antudki linnaselamise luba. Kooliõpilased ja üliõpilased peavad samuti suvel minema talusesse tööle. „Aritsejate“ kohta on kontroll eriti vali. Paljudel neist on 1. V — 1. X keelatud linnas elada.

*

Alates käesolevast aastast on Lätis seatud sisse lasteabiraha maksmine põllutöölise perekondadele.